

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT ŚRODOWISKA, ROLNICTWA
I ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

KSR-41012/06
Nr ewid. 174/2006/P06104/KSR

Informacja o wynikach kontroli realizacji programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 2003-2005

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

**Realizacja programu usuwania azbestu
i wyrobów zawierających azbest
w latach 2003-2005**

Dyrektor Departamentu Środowiska, Rolnictwa
i Zagospodarowania Przestrzennego :

Tadeusz Bachleda-Curuś

Zatwierdzam:

Jacek Jezierski

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, dnia: 21 marca 2007 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa
tel./fax: 0-xxxx-22-825 44 81
www.nik.gov.pl

Spis treści:

1. Wprowadzenie.....	5
2. Podsumowanie wyników kontroli.....	6
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności.....	6
2.2. Synteza wyników kontroli.....	6
2.3. Uwagi końcowe i wnioski.....	9
3. Ważniejsze wyniki kontroli.....	10
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych.....	10
3.2. Istotne ustalenia kontroli.....	13
3.2.1. Opracowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.....	13
3.2.2. Realizacja „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.....	19
3.3. Ustalenia innych kontroli.....	37
4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli.....	39
4.1. Przygotowanie kontroli.....	39
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli.....	39
5. Załączniki.....	41
5.1. Słowniczek ważniejszych pojęć.....	41
5.2. Stan prawny dot. kontrolowanej działalności.....	42
5.3. Wykaz skontrolowanych podmiotów.....	46
5.4. Wykaz jednostek, w których zasięgnięto informacji.....	46
5.5. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność.....	47
5.6. Szczegółowe tabele i zestawienia liczbowe.....	48
5.7. Występowanie wyrobów zawierających azbest.....	53
5.8. Bibliografia.....	58
5.9. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	59

Najczęściej stosowane w Informacji skróty i oznaczenia

MG	- Minister Gospodarki,
GUNB	- Główny Urząd Nadzoru Budowlanego,
Ministerstwo	- Ministerstwo Gospodarki
WINB	- Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego,
PINB	- Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego,
UM	- urząd marszałkowski,
UW	- urząd wojewódzki,
Starostwo	- starostwo powiatowe,
UG	- urząd gminy,
Program	- „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”
Główny Koordynator	- Główny Koordynator „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”
Ocena	- „Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”

1. Wprowadzenie

Temat kontroli P/06/104: „Realizacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 2003-2005”.

Celem kontroli było zbadanie i dokonanie oceny prawidłowości oraz efektywności działań organów administracji rządowej i samorządowej w zakresie wykonywania zadań, ujętych w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”¹ w pierwszych latach jego realizacji, a w szczególności: skuteczności podejmowanych działań zmierzających do realizacji założeń rządowego Programu; poprawy stanu technicznego obiektów budowlanych z wyrobami zawierającymi azbest; stopnia oczyszczenia z azbestu terytorium kraju; prawidłowości wykorzystania środków budżetowych przeznaczonych na realizację Programu i sposobu określenia źródeł finansowania Programu.

Ogólne tło badanej problematyki: Duża ilość wyrobów² zawierających azbest znajdujących się na terenie Polski³ oraz wysokie koszty⁴ ich usunięcia powodują, że oczyszczenie terytorium kraju z azbestu w okresie 30 lat wymaga od początku jego realizacji podjęcia systematycznych i skutecznych działań. Istotną przyczyną podjęcia przez NIK tej kontroli była potrzeba dokonania oceny prawidłowości i skuteczności realizacji zadań podejmowanych w celu usuwania azbestu z terytorium Polski.

Główne zagadnienia objęte kontrolą: Identyfikacja źródeł występowania azbestu na terenie kraju; monitorowanie wdrażania Programu; prawidłowość i skuteczność podjętych działań na rzecz realizacji Programu; stan opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest; prawidłowość postępowania przy usuwaniu azbestu oraz wyrobów zawierających azbest z budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej; prowadzenie kontroli i nadzoru nad prawidłową eksploatacją obiektów z wyrobami zawierającymi azbest, działania podejmowane dla usuwania tych wyrobów; wykorzystanie środków budżetowych przeznaczonych na realizację Programu.

Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie od 18 kwietnia 2006 r. do 30 czerwca 2006 r. w 10 jednostkach, w tym w: Ministerstwie Gospodarki; Głównym Urzędzie Nadzoru Budowlanego; 2 urzędach marszałkowskich - Mazowieckim Urzędzie Marszałkowskim, Lubelskim Urzędzie Marszałkowskim; 2 starostwach powiatowych - w Chełmie i Radomiu; 4 urzędach gmin w: Pruszkowie, Małkini Górnej, Biłgoraju i Dorohusku.

Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej Najwyższej Izby Kontroli.

Badaniami kontrolnymi objęto okres od 1 stycznia 2003 r. do 31 grudnia 2005 r.

Kontrolę w Ministerstwie Gospodarki oraz w GUNB przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 w związku z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli pod względem celowości, rzetelności, gospodarności i legalności, a w urzędach marszałkowskich, starostwach powiatowych i urzędach gmin na podstawie art. 2 ust. 2 w związku z art. 5 ust. 2 ustawy o NIK pod względem legalności rzetelności i gospodarności. Ponadto, na podstawie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK zasięgnięto informacji w 14 urzędach marszałkowskich, 15 urzędach wojewódzkich oraz 20 urzędach gmin.

¹ „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” został przyjęty przez Radę Ministrów RP w dniu 14 maja 2002 r. – dostępny na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki (www.mgip.gov.pl)

² azbest zawierało ponad 3 tysiące wyrobów produkowanych na świecie, m.in. Kuchenki elektryczne, sprzęgła, wyroby budowlane

³ na obszarze kraju znajdują się znaczne – szacowane na ca 15,5 mln ton - ilości wyrobów zawierających azbest

⁴ szacowane na ponad 47 mld. zł

2. Podsumowanie wyników kontroli

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia tryb i sposób realizacji zadań związanych z likwidacją azbestu na terytorium Polski w latach 2003-2005, określonych w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

Nie zrealizowano założeń przyjętych w Programie w zakresie opracowania gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, a stopień zaawansowania prac na rzecz usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest był niewielki.

Nie doprowadzono do zweryfikowania szacunkowych danych dotyczących ilości oraz miejsc występowania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Fragmentaryczna inwentaryzacja azbestu i wyrobów zawierających azbest uniemożliwiła określenie rzeczywistej ich ilości oraz rozmieszczenia terytorialnego, a także zaplanowanie działań w celu usunięcia bądź tymczasowego zabezpieczenia tych wyrobów oraz bieżącego monitorowania stanu technicznego obiektów budowlanych zawierających azbest.

Główny Koordynator⁵ odpowiedzialny za współdziałanie administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz podejmowanie inicjatyw w zakresie wdrażania Programu nie doprowadził do ustalenia rzeczywistej ilości stanu technicznego i rozmieszczenia azbestu i wyrobów zawierających azbest, a także nie aktualizował corocznie Programu.

Minister Gospodarki w ograniczonym zakresie sprawował nadzór nad Głównym Koordynatorem.

Współpraca administracji rządowej i samorządowej była niewystarczająca, co nie sprzyjało efektywnej realizacji zadań wynikających z Programu.

2.2. Synteza wyników kontroli

1. Organy administracji publicznej nie doprowadziły do ustalenia rzeczywistej ilości, stanu technicznego i rozmieszczenia terytorialnego azbestu i wyrobów zawierających azbest. Brak działań lub niedostateczne działania w celu zweryfikowania szacunkowych ilości azbestu przez m.in. inwentaryzację wyrobów zawierających azbest, sporządzanie oceny stanu tych wyrobów, prowadzenie badań ankietowych nie pozwoliły na określenie rzeczywistych danych w ww. zakresie, stanowiących podstawę podjęcia dalszych działań wynikających z Programu.

Kontrola wykazała, że większość osób fizycznych i prawnych, będących właścicielami, zarządcami lub użytkownikami miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest:

⁵ Główny Koordynator „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”

- nie realizowała obowiązku wynikającego z § 7 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest⁶ i nie dokonała inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest,
- nie przeprowadziła pierwszej kontroli stanu obiektu, urządzenia budowlanego w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r., tj. do 6 listopada 2004 r. i nie sporządziła oceny stanu tych wyrobów, co było niezgodne z § 11 w związku z § 4 tego rozporządzenia. Brak ocen z pierwszej kontroli powodował zaniechanie dalszych kontroli okresowych i sporządzenia ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Właściwe organy administracji publicznej, wyznaczone w Programie, nie podejmowały wystarczających działań dla pozyskania informacji dotyczącej ww. inwentaryzacji oraz „ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”, w celu odpowiedniego rozpoznania miejsc występowania i stopnia zużycia wyrobów zawierających azbest.

Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w GUNB wynikało, że osoby fizyczne i prawne w okresie od 30 września 2004 r. do 31 grudnia 2005 r. sporządziły tylko ok. 110 tys. ocen budynków, co stanowiło ok. 7,3% liczby obiektów budowlanych, zawierających wyroby z azbestem.

Z powodu braku tych ocen nie posiadano, na poziomie województw, powiatów oraz gmin, informacji o rzeczywistej ilości azbestu, miejscach występowania i stanie technicznym tych wyrobów.

Zdaniem NIK, system usuwania azbestu na terytorium Polski, przyjęty w Programie, bez określenia wsparcia finansowego dla podmiotów obowiązanych do podejmowania działań na rzecz likwidacji azbestu, może stanowić istotne zagrożenie dla dalszej realizacji Programu i usunięcia azbestu do 2032 r. (str. 20-27, 31-33)

2. Nieprawidłowo realizowano, ustalone w Programie, zadania w zakresie zabezpieczania i usuwania wyrobów zawierających azbest na poziomie województwa, powiatu i gminy. Nie sporządzono m.in. programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz nie dokonano oceny stanu technicznego, ilości i miejsc występowania wyrobów zawierających azbest.
 - spośród 3 skontrolowanych gmin, będących właścicielami obiektów, w których zastosowano wyroby zawierające azbest, tylko w 1 gminie wypełniono obowiązek dokonania oceny stanu technicznego, ilości i miejsc występowania wyrobów zawierających azbest,
 - w żadnym ze skontrolowanych 2 starostw nie opracowano programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Brak było pełnych danych liczbowych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest

⁶ Dz. U. z 2003 r. Nr 192, poz. 1876

na terenie powiatu i każdej gminy. Nie dokonywano też sukcesywnego przeglądu technicznego obiektów budowlanych.

Ustalono, że do dnia 30 czerwca 2006 r. żadna ze skontrolowanych 4 gmin nie podjęła prac w celu przygotowania programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Termin opracowania, zgodnie z Programem, upływał z końcem 2006 r.

Ponadto skontrolowane 2 starostwa i 4 gminy nie założyły, wynikających z Programu, baz danych o lokalizacji, liczbie i stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, a 2 gminy i 1 starostwo nie podjęły realizacji zadania pn. „Rozpowszechnienie wśród społeczności lokalnej informacji o skutkach dla zdrowia i środowiska, powodowanych przez azbest i wyroby zawierające azbest.”

Na 4 skontrolowane gminy tylko 1 posiadała pełne dane dotyczące ilości i rozmieszczenia wyrobów zawierających azbest.
(str. 19-26, 28-32).

3. Kontrola wykazała, że spośród zadań ujętych w Programie, w latach 2003-2005 r. w pełnym zakresie podjęto jedynie realizację zadania dotyczącego organizowania szkoleń odnośnie przepisów i procedur dotyczących azbestu. Z zaplanowanej na ten cel na lata 2003 – 2032 kwoty 1.350 tys. zł do końca 2005 r. wydatkowano 1.087 tys. zł, tj. 81% kwoty ujętej w Programie. Jak ustalono, w ramach ww. środków w latach 2003 – 2004 kwotę 58,8 tys. zł wydatkowano na przeszkolenie innych osób niebędących pracownikami administracji publicznej, co było niezgodne z założeniami Programu. Program zakładał przeznaczenie środków finansowych wyłącznie na szkolenie pracowników administracji publicznej.

Nie realizowano zadań „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” dotyczących m.in.: opracowania rzeczywistego planu sytuacyjnego rozmieszczenia na terenie województwa wyrobów zawierających azbest, przygotowania pełnych wykazów obiektów zawierających azbest i rejonów występującego narażenia na działanie azbestu oraz opracowania przez samorządy województw, powiatów i gmin odpowiednio wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Program nie określał sposobu postępowania z wyrobami zawierającymi azbest przekraczającymi normy bezpiecznego użytkowania.
(str. 15-16, 19-20, 27–31, 35-36)

4. Główny Koordynator, odpowiedzialny za współpracę administracji rządowej i samorządowej oraz koordynację zadań ujętych w Programie, nie osiągnął wystarczających efektów koordynacji w ww. zakresie.

Stwierdzono m.in., że Główny Koordynator podjął inicjatywę pozyskania danych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest poprzez ankiety. Działanie to nie przyniosło prawidłowych rezultatów, gdyż ankiety zawierały niepełne i nieprawdziwe (źle obliczone) dane.

Ustalono, że nie aktualizował corocznie Programu, co skutkowało brakiem uszczegółowienia i formułowania nowych zadań w Programie oraz nie doprowadził do ustalenia rzeczywistej ilości azbestu i wyrobów zawierających azbest na terytorium Polski.

Sprawozdania Głównego Koordynatora, przekazane Ministrowi Gospodarki, obejmowały jedynie informacje o wynikach szkoleń w zakresie przepisów prawa i procedur dotyczących azbestu i działaniach promocyjnych oraz wydatkowaniu środków finansowych na ten cel. Nie zawierały natomiast informacji o stanie wdrażania poszczególnych zadań Programu w latach 2003 – 2005. (str. 13-16, 17-22, 30-31).

2.3. Uwagi końcowe i wnioski

Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła niewłaściwe wdrażanie Programu w zakresie przygotowania i prowadzenia prac na rzecz oczyszczenia terytorium Polski z azbestu. Tempo usuwania wyrobów zawierających azbest jest zbyt wolne, a zaangażowanie administracji samorządowej, szczególnie gmin, znikome. Opracowany w 2002 r. Program wymaga aktualizacji szeregu pojęć i zadań przyjętych w Programie, także z powodu wejścia Polski do Unii Europejskiej. Aktualnie obowiązujące regulacje prawne dotyczące postępowania z azbestem, oparte przede wszystkim na aktach wykonawczych, uniemożliwiają wyegzekwowanie obowiązków nałożonych na podmioty fizyczne i prawne. Kontynuacja dotychczasowego systemu usuwania azbestu może stanowić zagrożenie dla osiągnięcia celu założonego w Programie, tj. usunięcia azbestu z terytorium Polski do 2032 r.

Najwyższa Izba Kontroli uważa za konieczne podjęcie przez Ministra Gospodarki następujących działań:

- rozważenie opracowania projektu nowelizacji ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest lub projektu odrębnej ustawy regulującej kompleksowo problematykę azbestu, w tym praw i obowiązków właściwych organów administracji publicznej oraz podmiotów fizycznych i prawnych,
- spowodowanie nowelizacji Programu, m.in. w zakresie aktualizacji celów i zadań, w tym określenie sposobu postępowania z wyrobami zawierającymi azbest przekraczającymi normy bezpiecznego użytkowania, stworzenie mechanizmów motywujących do modernizacji obiektów i urządzeń zawierających azbest, a także zwiększenia możliwości wsparcia finansowego,
- rozważenie zmiany umocowania prawnego Głównego Koordynatora.

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomiczno-organizacyjnych

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest,⁷ regulująca problematykę w zakresie wyeliminowania stosowania azbestu, określiła m.in. obowiązki dotyczące zakazu wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyrobów zawierających azbest, azbestu, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest (art. 1)⁸. W art. 7b⁹ tej ustawy została określona odpowiedzialność karna za naruszenie przepisów ustawy przez importerów i producentów azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz przedsiębiorców dokonujących obrotu tym surowcem.

W rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r.¹⁰, wydanym na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy, uregulowano sprawę sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Rozporządzenie określa m.in. obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest (§ 1).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r.¹¹ określiło wymagania w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest. Przepis § 2 tego rozporządzenia stanowi, że wykorzystywanie azbestu lub wyrobów zawierających azbest dopuszcza się w użytkowanych instalacjach lub urządzeniach nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2032 r. Przy wykorzystywaniu azbestu lub wyrobów zawierających azbest należy uwzględnić okres upływu gwarancji producenta wyrobu oraz wyniki przeprowadzonych kontroli i oceny stanu wyrobów. Właściciel, zarządca lub użytkownik miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest, dokonuje inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest, poprzez sporządzenie spisu z natury. Inwentaryzację przeprowadza się w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia, tj. 29 listopada 2003 r. Wyniki inwentaryzacji ujmuje się w informacji według wzorów załączonych do rozporządzenia (załącznik nr 2 i 3). Informację tę sporządza się w dwóch egzemplarzach: jeden – przedkłada się w formie pisemnej wojewodzie, drugi - przechowuje przez okres jednego roku, do czasu sporządzenia następnej informacji. Osoby niebędące przedsiębiorcami przedkładają informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta. Informacja podlega corocznej aktualizacji w terminie do dnia 31 stycznia każdego roku (§ 7 rozporządzenia).

⁷ J.t. Dz. U. z 2004 r. Nr. 3 poz. 20 ze zm.

⁸ Art. 1 zmieniony przez art. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. (Dz.U.05.10.72) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lutego 2005 r.- azbest stanowią tutaj następujące włókniste krzemiany : a) azbest chryzotylowy, nr CAS 12001-29-5, b) azbest krokidolitytowy , nr CAS 12001-28-4, c) azbest amozytowy (gruenerytowy) nr CAS 12172-73-5,d) azbest antofilitowy, nr CAS 77536-67-5, e) azbest tremolitytowy, nr CAS 77536-68-6, f) azbest aktynolitytowy , nr CAS 77536-66-4.

⁹ Dz. U. Nr 62, poz.628 ze zm.

¹⁰ Dz. U. Nr. 71 poz.649-obowiązujące od dnia 6 maja 2004 r., które uchyliło rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. (Dz. U. Nr 138 poz. 895)

¹¹ Dz. U Nr 192 poz.1876

Sposób przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska określił Minister Środowiska w rozporządzeniu z dnia 9 października 2002 r.¹² Informację o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska wójt, burmistrz lub prezydent miasta przedkłada wojewodzie do dnia 31 marca za poprzedni rok kalendarzowy, począwszy od danych za rok 2003.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach¹³ określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnemu oddziaływaniu na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów (art. 1).

Stan prawny został przedstawiony w załączniku nr 5.2 pn. „Stan prawny dot. kontrolowanej działalności”.

Azbest to włóknista forma kilku różnych minerałów występujących w przyrodzie. Wszystkie odmiany azbestu są czynnikami rakotwórczymi kategorii 1, będącymi przyczyną powstawania nowotworów u ludzi. Jeżeli istnieje możliwość uwolnienia włókien azbestowych, pojawia się niebezpieczeństwo wdychania takich włókien unoszących się w powietrzu. Mikroskopijne włókna mogą odkładać się w płucach i pozostawać w nich przez wiele lat oraz wywoływać choroby, których objawy występują po upływie wielu lat, zwykle kilkudziesięciu. Jeżeli włókna azbestowe są słabo związane z produktem bądź materiałem, z powodu kruchości lub stanu produktu/materiału, wzrasta ryzyko uwalniania włókien.

Szczególnie narażone na emisję włókien azbestu są obszary wydobywania i produkcji azbestu oraz miejsca, w których znajdują się uszkodzone lub użytkowane powyżej 30 lat wyroby zawierające azbest, a także nielegalne składowiska odpadów zawierających azbest. Włókna azbestu uwalniane są również z tarcz sprzęgłowych i hamulcowych, a wewnątrz pomieszczeń z urządzeń grzewczych, wentylacyjnych, klimatyzacyjnych i izolacji zawierających azbest.

W Europie odnotowuje się rocznie wiele tysięcy przypadków śmiertelnych spowodowanych schorzeniami wywołanymi azbestem. W 2003 r. na konferencji poświęconej problematyce azbestu (zorganizowanej przez Komitet Starszych Inspektorów Pracy Komisji Europejskiej) całkowitą liczbę przypadków śmiertelnych w 7 krajach europejskich (Wielkiej Brytanii, Belgii, Niemczech, Szwajcarii, Norwegii, Polsce i Estonii) oszacowano na około 15 tys. rocznie.

W trakcie prac nad projektem ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest Sejmowe Komisje: Polityki Społecznej; Polityki Przestrzennej Budowlanej i Mieszkaniowej oraz Komisja Ustawodawcza wskazały na konieczność podjęcia zadania wyeliminowania azbestu z terytorium Polski, wskazując na konieczność przeprowadzenia inwentaryzacji „miejsc występowania azbestu jako składnika bezpośredniego lub składnika innych produktów, zagrażającego środowisku” i przygotowania „infrastruktury racjonalnego wycofywania azbestu”, a także stworzenia systemu motywującego do usuwania wyrobów zawierających azbest.

¹² Dz. U. Nr 175 poz. 1439

¹³ Dz. U. Nr 62, poz. 628 ze zm.

Działania poprzedzające realizację zadań związanych z oczyszczeniem terytorium Polski z azbestu.

Rozpoczęcie likwidacji azbestu na terytorium Polski było wynikiem przyjęcia następujących dokumentów:

1. *Rezolucja Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 czerwca 1997 r. w sprawie wycofywania azbestu z gospodarki.*
2. *Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest¹⁴.*
3. *„Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej”, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 kwietnia 2000 r.*

Rezolucją z dnia 19 czerwca 1997 r. Sejm RP wezwał Radę Ministrów RP do opracowania programu zmierzającego do wycofania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski.

Rada Ministrów RP w dniu 26 kwietnia 2000 r. przyjęła „Narodowy Program Przygotowania do Członkostwa w Unii Europejskiej”, w którym określono warunki do wdrożenia przepisów prawa i norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Zadania zostały ujęte w priorytetach nr: 21 „Polityka regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych”, 22.3 „Dostosowanie do wymagań prawa wspólnotowego w zakresie gospodarki odpadami”, 22.4 „Dostosowanie wymagań prawa wspólnotowego w zakresie jakości powietrza”.

Ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. zakazano: wprowadzania na polski obszar celny azbestu oraz wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest, obrotu azbestem i wyrobami azbestowymi, z wyjątkiem azbestu i wyrobów azbestowych stosowanych do celów specjalnych (art. 1 ust. 3)¹⁵.

Priorytetem 22.3 „Dostosowanie do wymagań prawa wspólnotowego w zakresie gospodarki odpadami” oraz priorytetem nr 22.4 „Dostosowanie do wymagań prawa wspólnotowego w zakresie jakości powietrza” Rząd Polski zobowiązał się do dostosowania przepisów prawa polskiego do wymagań Dyrektywy Rady 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r. oraz Dyrektywy Rady 99/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowisk odpadów, w ramach działań wymienionych w ww. priorytetach 22.3 i 22.4.

Dyrektywa Rady 87/217/EWG zobowiązywała kraje członkowskie do podjęcia środków niezbędnych dla zapewnienia, w stopniu w jakim jest to możliwe, zmniejszenia u źródła lub zapobiegania emisji azbestu do powietrza, odprowadzaniu azbestu do środowiska wodnego, powstawaniu stałych odpadów azbestowych. Od dnia 1 maja 2004 r. (po wstąpieniu do Unii Europejskiej), także Polska obowiązana była do przestrzegania ww. zaleceń.

Unia Europejska Dyrektywą 1999/77/WE z dnia 26 lipca 1999 r.¹⁶ wprowadziła od 1 stycznia 2005 r. całkowity zakaz stosowania na obszarze państw należących do UE

¹⁴ tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20 ze zm.

¹⁵ azbest do celów specjalnych, tj. azbest zastosowany do produkcji diafragm (przesłan) do istniejących instalacji elektrolitycznych zawierających azbest chryzotylowy oraz do wałów z azbestu chryzotylowego stosowanych do ciągnięcia szkła, do czasu zużycia tych wyrobów lub do czasu, kiedy będą dostępne substytuty bezazbestowe.

¹⁶ „Dyrektywa Komisji 1999/77/WE z dnia 26 lipca 1999 r. dostosowująca po raz szósty do postępu technicznego załącznik I do dyrektywy Rady 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (azbest)”

azbestu, natomiast dyrektywą 2003/18/WE zakaz wydobycia azbestu oraz produkcji i przetwarzania materiałów zawierających azbest. Państwa członkowskie miały obowiązek dostosowania prawa krajowego do wymogów dyrektywy 2003/18/WE z dnia 27 marca 2003r.¹⁷ w terminie do 14 kwietnia 2006 r.

W celu dostosowania polskich regulacji prawnych do dyrektyw unijnych w zakresie działania ministra właściwego do spraw gospodarki:

- Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w dniu 2 kwietnia 2004 r. wydał rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest¹⁸, w związku z którym utraciło moc obowiązującą rozporządzenie z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,
- Minister Gospodarki i Pracy wydał w dniu 19 maja 2004 r. rozporządzenie w sprawie dopuszczenia do dnia 31 grudnia 2004 r. wyrobów zawierających włókna azbestowe do produkcji lub do wprowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹⁹.

Zgodnie z wymaganiami unijnymi od 1 stycznia 2005 r. wprowadzono całkowity zakaz wprowadzania na terytorium Polski azbestu i wyrobów azbestowych, produkcji wyrobów i obrotu tymi wyrobami. Wyjątek stanowią diafragmy do istniejących instalacji elektrolitycznych zawierających azbest chryzotylowy²⁰. Regulacje te zostały zawarte w ustawie z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest²¹.

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Opracowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”

Przygotowanie Programu

Prace nad sporządzeniem Programu w Ministerstwie Gospodarki prowadzono w latach 2000-2001.

Przed rozpoczęciem opracowywania Programu Minister Gospodarki wydał rozporządzenie z dnia 14 sierpnia 1998 r.²², w którym określił obowiązki podmiotów fizycznych i prawnych, będących właścicielami lub zarządcami obiektów budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest. Obowiązani zostali do dokonania przeglądu technicznego tych wyrobów i sporządzenia oceny stanu i możliwości ich bezpiecznego użytkowania w terminie do dnia 31 marca 1999 r.

¹⁷ Dyrektywa zmieniająca Dyrektywę Rady 83/477/EWG w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy.

¹⁸ Dz. U. Nr 71, poz. 649

¹⁹ Dz. U. Nr 131, poz. 1406

²⁰ Azbest chryzotylowy - uwodniony krzemian magnezu - stosowany był przede wszystkim w produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, włókienniczych, izolacyjnych, uszczelniających i ciernych. Największe stężenia pyłu całkowitego azbestu chryzotylowego w Polsce stwierdzono w zakładach wyrobów azbestowo-cementowych i stosujących wyroby azbestowe, a największe stężenia respirabilnych włókien mineralnych - w zakładach włókienniczo-azbestowych i wyrobów ciernych.

²¹ Dz. U. Nr 10, poz. 72

²² rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 138, poz. 895)

Kontrola wykazała, że większość podmiotów nie wywiązała się z powyższego obowiązku. Do 30 września 2001 r. przeglądy techniczne oraz oceny stanu technicznego i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest sporządzono tylko dla ok. $\frac{1}{4}$ obiektów budowlanych.

Taki stan uniemożliwił, w okresie opracowywania Programu dokonanie pełnej oceny stopnia zagrożenia azbestem środowiska oraz określenie terenów szczególnie narażonych na działanie pyłów azbestu oraz rzeczywistej ilości wyrobów zawierających azbest.

W trakcie prac przygotowawczych Główny Urząd Nadzoru Budowlanego informował Ministerstwo Gospodarki o nieskutecznej realizacji przepisów rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. Stwierdził m.in., że:

- zarówno podmioty fizyczne i prawne, jak i organy samorządu terytorialnego nie podejmowały działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Z informacji GUNB, przekazanej do Ministerstwa Gospodarki wynikało, że wg stanu na dzień 30 września 2001 r., ogólna liczba zinwentaryzowanych obiektów budowlanych z wyrobami zawierającymi azbest wynosiła 357.891. W porównaniu do ogólnej liczby obiektów budowlanych z wyrobami zawierającymi azbest, oszacowanej przez GUNB na 1,5 mln, stanowiło to ok. 24,0%,
- w niewystarczającym stopniu przestrzegane były przepisy ustawy o odpadach w zakresie zasad postępowania z odpadami zawierającymi azbest, niewystarczająca była liczba składowisk przystosowanych do przyjmowania odpadów azbestowych.

Kontrola wykazała, że w Ministerstwie Gospodarki przed przygotowaniem Programu nie dokonywano oceny skuteczności systemu zbierania informacji o ilości, rozmieszczeniu i stanie technicznym wyrobów zawierających azbest, wprowadzonego ww. rozporządzeniem z dnia 14 sierpnia 1998 r. Spowodowało to, że w opracowywanym Programie dane o ilości wyrobów zawierających azbest ujęto szacunkowo.

Na podstawie danych statystycznych dotyczących produkcji, importu i dystrybucji wyrobów azbestowo-cementowych oraz przyjętych średnich wskaźników ich zużycia określono, że na terytorium Polski w roku 2000 znajdowało się **15.466,5 tys. Mg** wyrobów zawierających azbest i tę wielkość ujęto w Programie.

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest” został przyjęty przez Radę Ministrów RP w dniu 14 maja 2002 r.

W Programie przyjęto założenie, że w ciągu 30 letniego okresu jego realizacji, tj. od 2003 r. do 2032 r. nastąpi:

- oczyszczenie terytorium Polski z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest,
- wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań,
- sukcesywna likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym czasie, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, stosowanych w Unii Europejskiej,

- unieszkodliwianie odpadów azbestowych znajdujących się na drogach i placach należących do podmiotów gospodarczych i innych jednostek, w tym jednostek samorządu terytorialnego,
- składowanie odpadów azbestowych na 84 składowiskach o powierzchni od 1 do 5 ha, zlokalizowanych na terenie całego kraju.

W Programie ustalono realizację poniższych zadań:

1. Utworzenie bazy danych o lokalizacji, ilości i stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, przewidywanych do usunięcia jako odpady niebezpieczne – w skali gmin, powiatów, województw i kraju oraz utworzenie bazy danych dotyczącej gospodarowania odpadami.

W ramach realizacji tego zadania przewidziano także opracowanie wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów ochrony przed szkodliwością azbestu oraz programów usuwania wyrobów zawierających azbest, a także prowadzenie szkolenia pracowników administracji publicznej w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu.

2. Oczyszczenie miejsc publicznych z azbestu i wspieranie w tym zakresie inicjatyw samorządu terytorialnego, w tym:
 - doprowadzenie do oczyszczenia terenów i obiektów publicznych w gminach szczególnie zanieczyszczonych azbestem, po potwierdzeniu zagrożeń wynikami badań środowiska oraz oceną środowiskowego ryzyka,
 - wspieranie inicjatyw samorządu terytorialnego, zmierzających do konsekwentnego usuwania niebezpiecznych wyrobów oraz skutków ich szkodliwości dla mieszkańców i środowiska,
 - prowadzenie badań powietrza, gleby i wody zanieczyszczonych miejsc publicznych.
3. Usunięcie wyrobów zawierających azbest.
4. Budowę składowisk odpadów azbestowych.
5. Prowadzenie w mediach działalności informacyjno-popularyzacyjnej nt. bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów ich usuwania oraz szkodliwości azbestu.
6. Monitorowanie realizacji Programu.

W Programie przyjęto, że realizacja zadań doprowadzi, w założonym terminie, do oczyszczenia terytorium Polski z azbestu oraz usunięcia stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest.

Nie ustalono w Programie priorytetu dla wykonania zadania dotyczącego bezpiecznego sposobu postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, eksploatowanymi dłużej niż przyjęty 30 letni okres użytkowania wyrobów azbestowych.

W Programie zapisano jedynie informacyjnie, że bezpieczny okres użytkowania płyt azbestowo-cementowych, stosowanych przede wszystkim w budownictwie, określony na podstawie przeprowadzonych badań, wynosi średnio 30 lat. Jednocześnie stwierdzono, że w Polsce już w trakcie opracowywania Programu, wyroby zawierające azbest użytkowane były od 10 do 50 lat, a w okresie realizacji Programu, tj. w latach 2003 - 2032, wiele z tych wyrobów przekroczy ustalony okres bezpiecznego ich użytkowania.

Zdaniem NIK, nieuwzględnienie w Programie sprawy związanej z zabezpieczeniem wyrobów zawierających azbest już eksploatowanych powyżej 30 lat, w dacie obowiązywania Programu, oraz brak wskazania doraźnego sposobu zabezpieczenia tych wyrobów może spowodować, że w pierwszej kolejności nie będą usuwane wyroby stwarzające największe zagrożenie dla zdrowia mieszkańców.

W ocenie NIK, w Programie pominięto następujące bardzo istotne zagadnienia:

- ustalenie priorytetu dla przeprowadzenia spisu „z natury” obiektów, w których zostały zastosowane wyroby zawierające azbest w celu zaprowadzenia pełnej i wiarygodnej ewidencji tych wyrobów, na podstawie której w lokalnych programach usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest powinna być określona kolejność usuwania wyrobów zawierających azbest,
- prowadzenie - na poziomach centralnym, wojewódzkim i lokalnym - ewidencji usuniętych oraz doraźnie zabezpieczonych wyrobów zawierających azbest. Brak takiej ewidencji uniemożliwia ustalenie czy i w jakim stopniu usuwane są wyroby zawierające azbest.

Organy wskazane do realizacji Programu

W „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terytorium Polski” określono 3 poziomy realizacji zadań, tj.:

- centralny – Rada Ministrów, minister właściwy do spraw gospodarki, i w strukturze ministerstwa - Główny Koordynator,
- wojewódzki – wojewoda oraz samorząd województwa,
- lokalny - samorząd powiatowy, samorząd gminny.

Dla Rady Programowej, wyznaczonej do pełnienia funkcji opiniodawczo-doradczej, ustalono zadanie rozpatrywania kierunków realizacji zadań Programu i jego poszczególnych etapów.

W Programie przyjęto skład Rady Programowej: Główny Koordynator jako Przewodniczący Rady; przedstawiciele ministrów właściwych do spraw: gospodarki, infrastruktury, finansów, środowiska, zdrowia, pracy, rolnictwa i rozwoju wsi, oraz spraw wewnętrznych; przedstawiciele: Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, Głównego Inspektora Pracy, Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego, Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Głównego Inspektora Sanitarnego; przedstawiciele wojewodów oraz samorządu terytorialnego – z każdego województwa; przedstawiciele organizacji pozarządowych i przedstawiciele nauki.

W 2002 r. Minister Gospodarki powołał Głównego Koordynatora w randze Zastępcy Dyrektora Departamentu Polityki Przemysłowej w Ministerstwie Gospodarki oraz dodatkowo jego zastępcę i przewodniczącego Rady Programowej.

W „Harmonogramie realizacji Programu w latach 2003-2032”, zawartym w Programie, ustalono w następujący sposób nadzór nad realizacją zadań wykonywanych przez podmioty fizyczne i prawne, samorząd terytorialny oraz ministra właściwego ds. gospodarki:

- Minister Gospodarki nadzoruje realizację przez Głównego Koordynatora działań wspierających, w tym zadania w zakresie monitoringu realizacji Programu,

- Główny Koordynator sprawuje nadzór nad wypełnianiem przez wojewodę oraz samorząd terytorialny zadania w zakresie monitoringu realizacji Programu,
- wojewodowie nadzorują opracowanie przez gminy, powiaty i samorządy województw odpowiednio gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- wojewodowie i starostowie sprawują nadzór nad działaniami przygotowawczymi do budowy składowisk,
- nadzór budowlany i samorządy terytorialne nadzorują usuwanie wyrobów zawierających azbest.

Zdaniem NIK, organy administracji publicznej każdego szczebla wykazały niski stopień zaangażowania w realizacji zadań z tytułu sprawowanego nadzoru.

Na podstawie analizy informacji uzyskanych w trybie art. 29 lit. f ustawy o NIK z 15 urzędów wojewódzkich i 14 urzędów marszałkowskich, stwierdzono że realizację Programu uniemożliwia lub utrudnia m.in. w 2 urzędach województwach, tj. 13%, oraz w 3 urzędach marszałkowskich, tj. 21%, niespójny podział kompetencji i zadań pomiędzy organami administracji publicznej, jak również brak uregulowań prawnych nakładających na organy określone obowiązki.

Planowane finansowanie realizacji Programu

W Programie założono, że wydatki związane z realizacją Programu w latach 2003-2032 r. będą wynosiły 48.232 mln zł, w tym na:

- usunięcie wyrobów zawierających azbest w wysokości ogółem 47.043 mln zł, finansowane w pełnej wysokości przez właścicieli obiektów z wyrobami zawierającymi azbest;
- obsługę programu w kwocie ogółem 1.189 mln zł. Założono, że koszty te będą finansowane:
 - ze środków publicznych w wysokości 821 mln zł, w tym z budżetu państwa 65 mln zł,
 - ze środków prywatnych w wysokości 155 mln zł,
 - ze środków zagranicznych w wysokości 213 mln zł.

Na realizację poszczególnych zadań ujętych w Programie przewidziano wydatkowanie następujących środków:

- czynności wspierające utworzenie bazy danych o lokalizacji, ilości i stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, przewidywanych do usunięcia jako odpady niebezpieczne - w skali gmin, powiatów, województw i kraju oraz utworzenie bazy danych dotyczącej gospodarowania odpadami, przyjęto kwotę w wysokości ogółem 5 mln zł, w tym na:
 - opracowanie wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów ochrony przed szkodliwością azbestu i programów usuwania wyrobów zawierających azbest założono wydatkowanie środków w wysokości 3,5 mln zł,
 - prowadzenie szkolenia pracowników administracji publicznej w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu założono wydatkowanie środków w wysokości 1,5 mln zł, w tym 1,35 mln zł z budżetu państwa, a 0,15 mln zł ze środków Unii Europejskiej,

- oczyszczanie miejsc publicznych i wspieranie inicjatyw samorządu terytorialnego założono kwotę w wysokości 580 mln zł,
- budowę składowisk odpadów azbestowych założono wydatki w wysokości 340 mln zł,
- prowadzenie działalności informacyjno-popularyzacyjnej w mediach nt. bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest i sposobów ich usuwania oraz szkodliwości azbestu zaplanowano wydatki w wysokości 60 mln zł,
- monitorowanie realizacji Programu i utworzenie ośrodka oceny ryzyka zdrowotnego i badań założono kwotę w wysokości 34 mln zł.

Przyjęcie w Programie założenia sfinansowania kosztów usunięcia wszystkich wyrobów azbestowych w kwocie ogółem 47.043 mln zł, przez właścicieli obiektów, w których zostały zabudowane wyroby zawierające azbest, nie zostało poparte analizą wykonalności tego zadania.

Oszacowano natomiast tylko potrzeby kredytowe w wysokości 32.930 mln zł, przyjmując że około 70% mało i średnio zamożnych właścicieli obiektów (szczególnie na wsi) będzie potrzebowało kredytów bankowych, ze spłatą wieloletnią na sfinansowanie takich prac.

Z danych zawartych w „Informacji zbiorczej w zakresie oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów budowlanych z azbestem oraz stopnia realizacji wymiany lub naprawy tych wyrobów w obiektach budowlanych (Okres sprawozdawczy od 31 marca 1999 r. do 30 września 2001 r.)”, przekazanej Ministrowi Gospodarki przez Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego, stanowiącej załącznik do Programu, wynikało że demontaż lub naprawa uszkodzonych wyrobów zawierających azbest (zaliczonych do I stopnia pilności) była wykonywana w bardzo małym zakresie.

GINB informował także Ministerstwo Gospodarki, że „główną przyczyną powyższego stanu jest brak niezbędnych środków finansowych dla zapewnienia wykonywania ocen i wykonywania odpowiednich robót budowlanych, związanych z eliminowaniem negatywnego wpływu wyrobów zawierających azbest w użytkowanych budynkach i budowlach”, tj. brak działań osób fizycznych i prawnych w zakresie usuwania bądź naprawy uszkodzonych wyrobów zawierających azbest. Nie dokonano szczegółowej analizy przyczyn ww. stanu. Nie zostały rozważone możliwości rozwiązań wpływających na zwiększenie skuteczności usuwania wyrobów zawierających azbest.

W ocenie NIK, przekazanie przez GUNB w trakcie opracowywania Programu informacji o niesporządzaniu przez osoby fizyczne i prawne Ocen i niewykonywaniu obowiązku dokonania bezzwłocznej naprawy lub wymiany wyrobów zakwalifikowanych w tych Ocenach do I stopnia pilności²³, powinno spowodować dokonanie przez Ministerstwo Gospodarki analiz funkcjonowania tego systemu w zakresie usuwania azbestu i rozważenie jego zmiany na etapie opracowania Programu.

²³ zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest „stopień pilności” wynika z dokonanej oceny wyrobu, przy czym: stopień pilności I – wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie, stopień pilności II – ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku, stopień pilności III – ponowna ocena w terminie do 5 lat.

Jak wynika z założeń Programu 60% obiektów z wyrobami zawierającymi azbest należy do osób prywatnych, natomiast 40% do podmiotów prawnych (spółdzielnie mieszkaniowe, zakłady przemysłowe, właściciele obiektów budowlanych).

Zdaniem NIK, brak rozwiązań zachęcających osoby fizyczne i prawne, będące właścicielami, lub zarządcami obiektów i urządzeń budowlanych zawierających azbest, do usuwania tych wyrobów, stanowi istotne zagrożenie dla realizacji oczyszczania terytorium Polski z azbestu.

3.2.2. Realizacja „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”

Podjęcie realizacji zadań Programu

W „Harmonogramie realizacji „Programu...” w latach 2003 – 2032” określono zadania, wysokość planowanych kosztów ich realizacji oraz jednostki realizujące i nadzorujące wykonywanie tych zadań w latach 2003 – 2032.

Zgodnie z ww. „Harmonogramem ...” wszystkie zadania ujęte w tym Programie powinny być podjęte w roku 2003.

Z ustaleń kontroli wynika, że po upływie 3 lat od wejścia w życie Programu nie wszystkie organy samorządu terytorialnego, rozpoczęły wykonywanie zadań, dla których termin zakończenia wyznaczono na koniec 2006 r. Dotyczyło to w szczególności:

- opracowania przez zarządy województw rzeczywistego planu sytuacyjnego rozmieszczenia na terenie województwa wyrobów zawierających azbest,
- zgromadzenia przez zarządy powiatów pełnych danych liczbowych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów, a także ustalenia rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu z uwagi na koncentrację występowania uszkodzeń lub technologicznego zużycia wyrobów zawierających azbest,
- przygotowania przez zarządy gmin pełnych wykazów obiektów zawierających azbest oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu,
- opracowania przez: zarządy województw, powiatów i gmin odpowiednio wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Ponadto do czasu zakończenia kontroli nie podjęto skutecznej realizacji zadań:

- coroczna aktualizacja Programu przez Głównego Koordynatora,
- oczyszczanie miejsc publicznych i wspieranie inicjatyw społecznych w tym zakresie przez samorząd terytorialny,
- nadzorowanie przez Głównego Koordynatora monitoringu realizacji Programu,
- usuwanie przez właścicieli obiektów wyrobów zawierających azbest.

Natomiast sprawozdania z realizacji Programu przedstawiane Ministrowi Gospodarki przez Głównego Koordynatora zawierały przede wszystkim informacje o przeprowadzonych szkoleniach.

Jak wynika z informacji, uzyskanych w trybie art. 29 pkt 2 lit f ustawy o NIK, od 14 marszałków województw²⁴ oraz 16 wojewodów, trudności związane z realizacją Programu wynikały m.in. z:

- braku systemu dofinansowania działań związanych z usuwaniem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest,
- niespójnego podziału kompetencji i zadań pomiędzy organami administracji publicznej, jak również braku uregulowań prawnych nakładających na organy określone obowiązki,
- braku m.in.: pełnej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, aktualizacji Programu, jednolitego systemu obiegu informacji, sankcji karnych wobec właścicieli wyrobów i odpadów zawierających azbest nieprzedkładających informacji o substancjach szczególnie szkodliwych dla środowiska oraz z trudnego dla właścicieli lub zarządców sposobu sporządzania ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest i problemów z lokalizacją nowych składowisk odpadów azbestowych.

3.2.2.1. Identyfikacja źródeł występowania azbestu oraz ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Ilość azbestu i wyrobów zawierających azbest

Z ustaleń kontroli wynika, że w badanym okresie działania podejmowane w celu określenia ilości wyrobów zawierających azbest były nieskuteczne, gdyż po upływie około 3 lat od wejścia w życie Programu²⁵, nawet nie doprowadzono do zweryfikowania szacunkowych danych dotyczących ilości i miejsc występowania na terytorium Polski azbestu lub wyrobów zawierających azbest.

Po rozpoczęciu realizacji Programu, Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej rozporządzeniem z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest²⁶ nałożył na właścicieli, zarządców lub użytkowników miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest, obowiązek zinwentaryzowania zastosowanych wyrobów zawierających azbest, poprzez sporządzenie spisu z natury. Inwentaryzację należało przeprowadzić w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia, tj. do dnia 29 maja 2004 r., a jej wynik ująć w: „Informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania”²⁷ oraz „Informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone”²⁸.

Zgodnie z ww. rozporządzeniem osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami były obowiązane do przedłożenia 1 egzemplarza sporządzonej informacji wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta, a podmioty prawne - wojewodzie.

Kontrola wykazała, że na obszarze skontrolowanych gmin, osoby fizyczne nie

²⁴ w trybie art. 29 pkt 2 lit f ustawy o NIK uzyskano informacje od kierowników jednostek niekontrolowanych

²⁵ „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” został przyjęty przez Radę Ministrów RP w dniu 14 maja 2002 r., z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2003 r.

²⁶ Dz. U. Nr 192, poz. 1876

²⁷ §7 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia

²⁸ §7 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia

wywiązały się z powyższego obowiązku. Gminy natomiast nie podejmowały działań w celu pozyskania informacji od tych podmiotów. I tak:

- w Urzędzie Gminy Dorohusk do dnia zakończenia kontroli, tj. do 23 czerwca 2006 r. nie została złożona przez osoby fizyczne żadna informacja za okres objęty kontrolą, nie założono ewidencji ww. „informacji...”. Nie podejmowano też działań dla ich wyegzekwowania od osób fizycznych,
- w Urzędzie Gminy Biłgoraj brak było ww. „informacji...” za lata 2003-2005, nie podejmowano działań dla ich uzyskania od osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami.

Z badań kontrolnych wynikało, że Główny Koordynator w celu zebrania danych o ilości i miejscach występowania na terytorium Polski azbestu lub wyrobów zawierających azbest, w 2005 r. przekazał do wszystkich wojewodów i marszałków ankietę dotyczącą zabezpieczenia i usuwania wyrobów zawierających azbest z obszaru gminy, powiatu i województwa.

Ustalony, na podstawie danych zawartych w tych ankietach, ciężar zabudowanych w obiektach budowlanych wyrobów zawierających azbest był niemal dwukrotnie wyższy w porównaniu do wielkości szacunkowej ujętej w Programie na etapie jego przygotowania, wynoszącej 15.466,5 tys. Mg²⁹. Uwzględniając informacje zawarte w ww. ankietach oszacowano, że na terytorium Polski znajduje się 27.191 tys. Mg tych wyrobów.

Z przeprowadzonej w Ministerstwie Gospodarki analizy tych informacji wynikało, że nie uzyskano pełnych i prawidłowych danych. Stwierdzono, że:

- odpowiedzi na tę ankietę przekazało 2040 gmin, spośród 2478 gmin³⁰, tj. 82%,
- ujęto nieprawidłowo dane zawarte w tych ankietach. Na przykład:
 - dane liczbowe w ok. 50% ankiet były niewłaściwie obliczone. Na podstawie ankiet przesłanych z obszaru 5 województw ustalono, że do obliczenia ilości wyrobów zawierających azbest przyjęto średni ciężar 1 m² wyrobu budowlanego w wysokości ok. 55 kg, zamiast normy wynoszącej 11 kg, tj. pięciokrotnie zawyżono normę ciężaru 1 m² tego wyrobu. W ankietach z obszaru 3 województw do obliczeń przyjęto, że średni ciężar 1 m² wyrobu budowlanego wynosi ok. 1 kg, tj. jedenastokrotnie zaniżono tonaż zinwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest.

Nie wszystkie gminy objęte badaniami kontrolnymi ustaliły pełne dane o ilości oraz rozmieszczeniu azbestu i wyrobów zawierających azbest. Spośród 4 skontrolowanych gmin tylko jedna, tj. Gmina Małkinia Górna, zebrała informacje na podstawie inwentaryzacji tych wyrobów, przeprowadzonej we wszystkich miejscowościach Gminy. Pozostałe gminy posiadały dane fragmentaryczne o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest, a w badanym okresie nie ustaliły pełnych i prawidłowych danych dotyczących występowania wyrobów zawierających azbest.

Z informacji uzyskanych, w trybie art. 29 pkt 2 lit f ustawy o NIK od 20 jednostek samorządu terytorialnego³¹ wynikało, że 18 jednostek podjęło działania w celu rozpoznania ilości i miejsc występowania wyrobów zawierających azbest, w tym w 13 gminach ograniczono się do ustalenia danych na podstawie ankiet lub innych dokumentów, np. „Ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów

²⁹ podana ilość została oszacowana przez Ministerstwo Gospodarki przy uwzględnieniu: danych statystycznych z lat 60 i 70 oraz z lat 80 i późniejszych; danych statystycznych b. Zjednoczenia „Izolacja” w Katowicach, importera i dystrybutora wyrobów azbestowych w latach 1945–1990 oraz zrzeszającego producentów tych wyrobów; rozdzielników wyrobów azbestowych.

³⁰ stan na dzień 1 stycznia 2005 r., wg danych GUS

³¹ w trybie art. 29 pkt 2 lit f ustawy o NIK uzyskano informacje z 19 gmin i 1 miasta na prawach powiatu, na terenie których funkcjonowały zakłady, stosujące w produkcji azbest.

zawierających azbest”, składanych przez właścicieli lub zarządców obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, a tylko w 5 (Trzemeszno, Końskowola, Sandomierz, Włocławek - miasto i gmina), tj. 28%, przeprowadzono inwentaryzację, pozyskując w ten sposób pełne dane uzyskane w zakresie ilości i miejsc występowania tych wyrobów.

Z ustaleń kontroli wynika, że wszystkie 4 objęte badaniem gminy nieprawidłowo realizowały obowiązek przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest, wynikający z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, liczbie i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska³². Stwierdzone nieprawidłowości polegały na: nieskładaniu informacji, nieterminowym³³ przedkładaniu informacji, sporządzaniu informacji niezgodnie z przepisami ww. rozporządzenia. I tak:

1. *W Urzędzie Miejskim w Pruszkowie w okresie 2003-2005 nie sporządzano i nie składano Wojewodzie Mazowieckiemu „Informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska”.*
2. *W Urzędzie Gminy Małkinia Górna nie sporządzono za 2004 rok „Informacji...” dla wojewody zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia z 9 października 2002 r., przekazano tylko ankietę, sporządzoną na podstawie informacji zebranych przez sołtysów. W ankiecie podano m.in. liczbę pokryć dachowych wykonanych z płyt azbestowo-cementowych. Za 2005 rok „Informacji...” dla wojewody nie sporządzono.*
3. *W Urzędzie Gminy w Biłgoraju ww. „Informację...” za 2003 r. sporządzono z 37-dniowym opóźnieniem; dane opracowane zostały na podstawie informacji zawartych w ankietach, wykonanych przez sołtysów poszczególnych miejscowości znajdujących się na terenie Gminy, w okresie od 4 października 2003r. do 20 października 2003 r. „Informację...” za rok 2005 przekazano wojewodzie dopiero w toku kontroli NIK, tj. w dniu 18 maja 2006 r., z 48-dniowym opóźnieniem. Dane w niej zawarte zostały powielone z informacji sporządzonej za 2003 rok.*
4. *W Urzędzie Gminy Dorohusk „Informację...” za 2003 i 2004 rok przekazane Lubelskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu były niepełne, sporządzone niezgodnie z formą i układem, określonym §§ 3 i 4 ww. rozporządzenia z dnia 9 października 2002r. Za 2004 rok sporządzono je dopiero dnia 20 kwietnia 2005 r., tj. z 20-dniowym opóźnieniem. „Informacja...” za 2005 rok nie została sporządzona do dnia zakończenia czynności kontrolnych NIK, tj. do dnia 23 czerwca 2006 r.*

Ponadto, kontrola NIK wykazała przypadek niezgodności danych uzyskanych w wyniku inwentaryzacji obiektów budowlanych z azbestem, przeprowadzonej na obszarze Gminy Biłgoraj³⁴, z danymi służb nadzoru budowlanego. I tak:

- *informacje uzyskane w wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji były niezgodne z informacjami dotyczącymi ewidencji obiektów budowlanych, w których zastosowano wyroby zawierające azbest, sporządzonymi w okresie od 2.06.2006 r. do 7.06.2006 r. przez pracowników Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego w Biłgoraju, na terenie miejscowości Korczów i przekazanymi przez PINB do Urzędu Gminy w toku kontroli NIK. Na podstawie badań dokumentów zawierających informacje dotyczące 15 nieruchomości ustalono, że w 12 przypadkach (80,0%) dane dotyczące*

³² Dz. U. Nr 175, poz. 1439

³³ w ww. rozporządzeniem został ustalony termin składania, tj. 31 marca za poprzedni rok, „Informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania azbestu, PCB oraz innych substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska” oraz wzór formularza tych informacji

³⁴ w październiku 2003 r. na terenie Gminy Biłgoraj została sporządzona przez sołtysów ankietę zawierająca dane o ilości i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest.

wielkości powierzchni zabudowanych wyrobów budowlanych zawierających azbest różniły się od 71,4% do 100,0%. Ponadto ujawniono, że nie zostały zinwentaryzowane 3 budynki gospodarcze i 1 inwentarsko-składowy z zabudowanym azbestem, których istnienie wykazali pracownicy PINB.

Stwierdzono, na podstawie informacji uzyskanych w trybie art. 29 pkt 2 lit f ustawy o NIK od Marszałka Województwa Podkarpackiego, że w gminach tego województwa, przyczynę niewykonania właściwej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, stanowi brak umiejętnego dokonania przez właścicieli lub zarządców obiektów z zabudowanym azbestem, prawidłowej oceny rodzaju i stanu użytkowanych wyrobów zawierających azbest. Skutkuje to nieprzekazywaniem przez część ww. podmiotów informacji o użytkowaniu takich wyrobów, co uniemożliwia pozyskanie przez samorząd terytorialny pełnych i rzetelnych danych o ilości wyrobów zawierających azbest.

W okresie objętym kontrolą, sposób zbierania informacji źródłowych, wynikający z obowiązujących przepisów prawa, był trudny do zrealizowania przez właścicieli lub zarządców obiektów z zabudowanym azbestem. Podmioty te były obowiązane do sporządzania aż 4 różnych zbiorów informacji dotyczących tych wyrobów w zakresie:

- oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest³⁵;
- informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania oraz informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone³⁶;
- informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, przedkładanej wojewodzie³⁷:

Przepisem art. 162 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska³⁸ został nałożony na osoby wykorzystujące substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska, obowiązek okresowego przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach ich występowania. Z wyjątkiem osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami, które zostały obowiązane do przedkładania w formie uproszczonej tych informacji wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta. Organy te przedkładają uzyskane informacje wojewodzie, na którego został nałożony obowiązek prowadzenia rejestru rodzaju, ilości oraz miejsc występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.

W ocenie NIK, rozproszenie obowiązków nałożonych na podmioty w kilku aktach prawnych, w tym w aktach różnego rzędu (ustawa i rozporządzenie) oraz określenie różnych organów administracji rządowej jako właściwych do egzekwowania tych samych obowiązków przyczyniło się do braku skutecznych działań w celu pozyskania informacji o rzeczywistej ilości azbestu i wyrobów zawierających azbest.

³⁵ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649);

³⁶ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876) wprowadziło obowiązek składania corocznie tej informacji do właściwego wójta, burmistrza, prezydenta miast zaś osoby prawne składają sprawozdania do wojewody oraz obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego (osobę fizyczną);

³⁷ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 175, poz. 1439).

³⁸ j.t. Dz. U. z 2006 r. Nr 129, poz. 902

Stan techniczny wyrobów zawierających azbest

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest³⁹ właściciele lub zarządcy obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest⁴⁰ zostali obowiązani do:

- dokonania przeglądu technicznego tych wyrobów, z którego powinni sporządzić w dwóch egzemplarzach ocenę stanu i możliwości ich bezpiecznego użytkowania,
- złożenia jednego egzemplarza oceny do właściwego terenowego organu nadzoru budowlanego w terminie do dnia 31 marca 1999 r. i przechowywania łącznie z dokumentacją obiektu lub urządzenia drugiego egzemplarza oceny,
- bezzwłocznej wymiany lub naprawy wyrobu zawierającego azbest przy zakwalifikowaniu tego wyrobu do I stopnia pilności lub dokonania ponownej oceny w terminie: do 1 roku (stopień pilności II), do 5 lat (stopień pilności III).

Z kontroli przeprowadzonej w GUNB wynikało, że podmioty fizyczne i prawne, będące właścicielami lub zarządcami obiektów budowlanych, do budowy których zastosowano wyroby zawierające azbest, w większości nie realizowały obowiązku dokonania przeglądu technicznego wyrobów zawierających azbest.

W okresie od 31 marca 1999 r. do 30 września 2004 r., oceny wykonano dla ok. 520 tysięcy budynków, co stanowiło ok. 34,7%⁴¹, pomimo że od terminu określonego przepisem § 1 ust. 3 ww. rozporządzenia, tj. 31 marca 1999 r. upłynęło 5 lat.⁴²

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest, które uchyliło ww. rozporządzenie z dnia 14 sierpnia 1998 r., właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości, a także obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, został obowiązany do:

- przeprowadzenia kontroli stanu tych wyrobów w terminach wynikających z oceny stanu tych wyrobów,
- sporządzenia z przeprowadzonej kontroli okresowej - w dwóch egzemplarzach - oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest,
- przechowywania jednego egzemplarza oceny łącznie z dokumentacją miejsca zawierającego azbest, obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej oraz przekazania drugiego egzemplarza oceny właściwemu organowi nadzoru budowlanego, w terminie 30 dni od daty sporządzenia oceny.

Zgodnie z ww. rozporządzeniem pierwszej kontroli należało dokonać w terminie do 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia⁴³. Pierwszą kontrolę należało przeprowadzić także w przypadkach, gdy wykonano przegląd techniczny wyrobów zawierających azbest oraz sporządzono ocenę stanu i możliwości bezpiecznego

³⁹ Dz. U. Nr 138 poz. 895 (uchylenie wyrażne z dniem 6 maja 2004 r.)

⁴⁰ w krajach Unii Europejskiej, np.: w Niemczech „ocena” wykonywana jest przez osoby wykwalifikowane w ich przeprowadzaniu - źródło: artykuł pt.: Warunki bezpiecznego użytkowania obiektów budowlanych zawierających azbest” Andrzej Obmiński – Instytut Techniki Budowlanej, szkoła „Azbest bezpieczne postępowanie”, Kraków 2004 AGH.

⁴¹ w Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, oszacowano, że 1,5 miliona budynków posiada wbudowane wyroby zawierające azbest. Ogólna liczba budynków wynosi ok. 11,5 mln.

⁴² jeden egzemplarz Oceny należało złożyć do terenowego organu nadzoru budowlanego w terminie do 31 marca 1999 r.

⁴³ rozporządzenie weszło w życie 6 maja 2004 r.

użytkowania tych wyrobów, na podstawie poprzednio obowiązującego rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r.

Na podstawie analiz sporządzanych w GUNB ustalono, że po wejściu w życie rozporządzenia z dnia 2 kwietnia 2004 r., liczba ocen złożonych do organów nadzoru budowlanego była niska, gdyż stanowiła około 7% szacunkowej liczby obiektów z wyrobami zawierającymi azbest. I tak:

- w okresie od 30 września 2004 r. do 31 grudnia 2005 r. łącznie dokonano 109 147 ocen budynków i budowli, co stanowiło 7,3%. liczby obiektów budowlanych z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, przyjętej w wysokości 1,5 mln. Dla obiektów inżynieryjnych sporządzono w analogicznym okresie 1060 ocen.

Dla porównania w latach 1999-2001 (III kwartał) sporządzonych zostało 730 399 ocen obiektów budowlanych z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest oraz 203 187 ocen dla obiektów inżynieryjnych.

Zgodnie z zapisami Programu do zadań gminy należało „sporządzenie zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest, w układzie 3 - ch grup pilności, jak w arkuszach ocen” oraz „przekazanie zebranych informacji wraz z arkuszami ocen, do urzędu nadzoru budowlanego w powiecie”.

Ustalono, że w 4 urzędach gmin, objętych kontrolą, nie posiadano: „Ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”, informacji sporządzanych przez właścicieli, użytkowników lub zarządców nieruchomości, a także nie gromadzono danych odnośnie stopnia zużycia wyrobów zawierających azbest zabudowanych w obiektach budowlanych.

Ponadto, z informacji uzyskanych w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK od organów nadzoru budowlanego, w toku kontroli przeprowadzonej w ww. urzędach gmin wynikało, że właściciele, użytkownicy lub wieczyści zarządcy: nieruchomości, obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest, znajdujących się na terenie skontrolowanych gmin nie przekazywali ww. ocen do organów nadzoru budowlanego. Na przykład:

- *Urząd Gminy Dorohusk w trakcie kontroli NIK, zwrócił się do PINB w Chełmie o udostępnienie informacji składanych przez właścicieli i zarządców nieruchomości, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. PINB przekazał informację, że w latach 2004-2005 nie wpłynęła do PINB żadna ocena dotycząca obiektów budowlanych położonych na terenie Gminy Dorohusk.*

W ocenie NIK, opieszałość w realizowaniu obowiązku przekazywania „Ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” przez podmioty fizyczne i prawne uniemożliwiła ustalenie pełnych danych o rzeczywistej ilości, stanie i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest.

Do obowiązków organów nadzoru budowlanego m.in. należy nadzór i kontrola nad przestrzeganiem przepisów prawa budowlanego, w tym w szczególności warunków bezpieczeństwa ludzi i mienia przy utrzymywaniu obiektów budowlanych.

W badanym okresie w Głównym Urzędzie Nadzoru Budowlanego gromadzone były informacje dotyczące ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, sporządzane i przekazywane właściwemu organowi nadzoru

budowlanego przez osoby fizyczne i prawne. Informacje te były przekazywane Głównemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego przez WINB.

Kontrola sporządzonych w latach 2003-2005 przez pracowników GUNB zestawień dotyczących użytkowania obiektów z wyrobami zawierającymi azbest wykazała, że zestawienia tabelaryczne za 2003 r. zawierały niepełne lub błędne dane m.in. o ilości usuniętych lub naprawionych wyrobów zawierających azbest, wbudowanych w obiekty budowlane. W zestawieniu za I kwartał 2003 r. zamiast wykazania 1 pozwolenia na prowadzenie robót, związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest, ujęto 2.412 pozwoleń. Skutkowało to zawyżeniem o 2.411 liczby pozwoleń. Przyjęcie trybu liczenia pozwoleń w sposób „narastający” powodowało, że popełniony błąd powielany był w kolejnych zestawieniach kwartalnych, aż do końca III kwartału 2004 r. Dopiero w trakcie kontroli NIK sporządzono pełne zestawienia zbiorcze, zawierające prawidłowe dane w powyższym zakresie.

Ustalono, że GINB przekazał Radzie Programowej ds. rozpatrywania kierunków realizacji zadań Programu dane dotyczące terenów otwartych za 2003 r. i 3 kwartały 2004 r. Dopiero w dniu zakończenia czynności kontrolnych, tj. 30 czerwca 2006 r. GINB przekazał Radzie Programowej informacje w zakresie oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów budowlanych zawierających azbest za IV kwartał 2004 r. i za rok 2005.

Nie przekazano natomiast ww. Radzie Programowej żadnej z 5 analiz – sprawozdań dotyczących terenów zamkniętych, sporządzonych za okres 2003 r. - 2005 r.

Z ustaleń kontroli wynikało, że w toku kontroli przeprowadzonych przez Główny Urząd Nadzoru Budowlanego, pracownicy GUNB sprawdzili oceny sporządzone tylko dla 50 obiektów, co stanowiło 0,02% ocen wyrobów zawierających azbest, dotyczących tych wyrobów, znajdujących się ogółem w 210.901 obiektach budowlanych⁴⁴, przekazanych w latach 2003-2005 przez osoby fizyczne i prawne do organów nadzoru budowlanego.

Z kontroli w GUNB wynikało, że prawidłowość sporządzanych ocen została zbadana przez Główny Urząd Nadzoru Budowlanego w trakcie przeprowadzonych ogółem 67 kontroli: użytkowanych składowisk wyrobów z azbestem, budów składowisk wyrobów z azbestem, robót budowlanych oraz utrzymania obiektów z wbudowanymi wyrobami azbestowymi. Na przykład:

- w kontrolach użytkowanych składowisk wyrobów z azbestem stwierdzono: braki w dokumentacji obiektów, brak okresowej kontroli obiektu budowlanego, oznakowanie tablic ostrzegawczych przy kwaterach przeznaczonych do składowania wyrobów z azbestem niezgodnie z przepisami,
- w kontrolach budów składowisk wyrobów z azbestem stwierdzono m.in. braki w dokumentacji, brak zapisów na tablicy informacyjnej,
- w kontrolach robót budowlanych oraz utrzymania obiektów z wyrobami azbestowymi stwierdzono w 7 przypadkach, co stanowiło 14%, nieprawidłowości polegające m.in. na: braku oceny- w 2 przypadkach, nieaktualnej ocenie - w jednym przypadku; demontażu pokrycia dachu z eternitu bez przedstawienia dokumentu potwierdzającego przekazanie azbestu na składowisko- w jednym przypadku (Protokół kontroli przekazano do PINB z zaleceniem sprawdzenia wykonania zaleceń. PINB przekazał sprawę do prokuratury); nielegalnym zdemontowaniu i składowaniu płyt z eternitu- w jednym przypadku (Wydano zalecenie dla PINB w Białymstoku podjęcia działań w tym zakresie. W odpowiedzi PINB poinformował GUNB, że przesłuchano kierownika robót celem wyjaśnienia

⁴⁴ Według danych uzyskanych w latach 2003-2005 przez służby nadzoru budowlanego

nieprawidłowości. Wobec odmowy kierownika robót przyjęcia mandatu karnego - PINB w Białymstoku skierował sprawę do sądu grodzkiego); braku dokumentu potwierdzającego przekazanie zdemontowanych płyt eternitowych na odpowiednie składowisko odpadów- w jednym przypadku (Zalecono PINB w Białymstoku przedłożenie GUNB ww. dokumentu).

Na 19 kontroli przeprowadzonych przez GUNB w organach nadzoru budowlanego stopnia wojewódzkiego i powiatowego, w toku których sprawdzano m.in. rzetelność danych statystycznych dotyczących azbestu, przekazywanych do organów wyższego stopnia, w 2 przypadkach stwierdzono niedostateczną realizację zadań w tym zakresie. Na przykład:

- w kontroli Mazowieckiego WINB - stwierdzono niedostateczną liczbę przeprowadzonych kontroli obiektów w budowie i użytkowaniu. Zalecono zwiększenie liczby planowanych i wykonywanych kontroli.

W wyniku 201 kontroli przeprowadzonych przez GUNB u producentów wyrobów, sprzedawców oraz na terenach budów stwierdzono, że w zbadanych przypadkach nie stosowano azbestu, jak również wyrobów zawierających azbest.

W okresie objętym kontrolą spośród 3 skontrolowanych gmin, które były właścicielami obiektów budowlanych zawierających azbest, w 2 nie doprowadzono do sporządzenia „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. I tak:

- w Urzędzie Miejskim w Pruszkowie nie spowodowano sporządzenia ocen przez zarządcę gminnego zasobu mieszkaniowego, tj. Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Zieleń Miejska” sp. z o. o., jednoosobową spółkę gminy Pruszków. Dopiero w trakcie kontroli NIK, tj. w dniu 20 czerwca 2006 r. zarządca sporządził ww. oceny dla 2 budynków, których dachy pokryte są płytami eternitowymi,
- w Urzędzie Gminy Dorohusk nie posiadano pełnego rozeznania w zakresie własnych obiektów budowlanych zawierających azbest.

Zdaniem NIK działania podejmowane przez służby nadzoru budowlanego w zakresie pozyskania od osób fizycznych i prawnych informacji o rzeczywistej ilości oraz miejscach występowania na terenie kraju azbestu lub wyrobów zawierających azbest i oceny stanu technicznego tych wyrobów, nie były wystarczające.

Działalność informacyjno-popularyzacyjna

W trakcie kontroli ustalono, że spośród wszystkich zadań określonych w Programie, jedynym działaniem podjętym przez większość, tj. 70%, skontrolowanych jednostek, była realizacja zadania pn. „rozpowszechnienie wśród społeczności lokalnej informacji o skutkach dla zdrowia i środowiska powodowanych przez azbest i wyroby zawierające azbest”. Kontrola wykazała, że 2 gminy (Dorohusk i Małkinia) oraz 1 starostwo (w Chełmie) nie podejmowały działań popularyzacyjno – szkoleniowych. Pozostałych 5 jednostek samorządu terytorialnego upowszechniało informacje o zagrożeniach związanych z nieprawidłowym użytkowaniem wyrobów azbestowych i obowiązkach podmiotów fizycznych i prawnych, wynikających z obowiązujących przepisów prawa. Na przykład w ramach prowadzonych działań informacyjno – edukacyjnych:

- w Urzędzie Marszałkowskim w Lublinie zrealizowano cykl szkoleń, w których wzięło udział ok. 335 osób oraz wydano broszury dotyczące m.in. bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest,

- w Urzędzie Marszałkowskim w Warszawie zrealizowano cykl szkoleń, w których wzięło udział ok. 280 osób oraz cykl seminariów dla ok. 1.900 osób. W 2005 r. Urząd pozyskał na ten cel środki budżetowe, na podstawie umowy z Ministerstwem Gospodarki,
- Starostwo Powiatowe w Radomiu w 2005 r. zorganizowało szkolenie dotyczące możliwości uzyskania kredytów proekologicznych z Banku Ochrony Środowiska na usuwanie elementów budowlanych zawierających azbest. Informacje dotyczące „zagrożenia azbestem w środowisku” były propagowane wśród mieszkańców powiatu poprzez rozdawanie ulotek przysyłanych przez „Instytut Medycyny Pracy” w Łodzi.

Ustalono, że również Główny Urząd Nadzoru Budowlanego zorganizował bądź współorganizował łącznie 9 szkoleń z zakresu zagadnień bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest, w trakcie których przeszkolono 532 osoby, w tym 68 pracowników powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego. Kontrola wykazała, że szkoleniem w ww. zakresie spośród 379 PINB objęto tylko 57, tj. 15% powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego.

Ministerstwo Gospodarki w zakresie działań popularyzacyjno – informacyjnych w latach 2003 – 2005 m.in.: przeprowadziło 8 regionalnych konferencji prasowych (w: Bydgoszczy, Kielcach, Łodzi, Olsztynie, Rzeszowie, Wrocławiu, Opolu, Zielonej Górze); przygotowało materiały informacyjne - broszury (nakład 12 000) z przeznaczeniem dla pracowników samorządu terytorialnego oraz ulotki (nakład 500 000) skierowane do ogółu społeczeństwa. Szkoleniem objęto ok. 900 osób. Ponadto MG przekazało 4 województwom (lubelskiemu, mazowieckiemu, podlaskiemu, podkarpackiemu) środki finansowe ogółem w wysokości 161 tys. zł, na zorganizowanie szkoleń i opracowanie materiałów informacyjnych dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego.

3.2.2.2. Oczyszczanie terytorium Polski z azbestu

Plan rozmieszczenia azbestu i wyrobów zawierających azbest

Zgodnie z założeniami Programu, zadanie opracowania planu sytuacyjnego rozmieszczenia na terenie województwa wyrobów zawierających azbest (ich skupisk) na podstawie danych przekazanych przez samorząd powiatowy zostało przypisane samorządowi województwa i wojewodzie.

Z ustaleń dokonanych przez NIK wynika, że w 9 spośród 16 urzędów marszałkowskich nie zrealizowano tego zadania, w 4 przygotowano tylko elementy planu sytuacyjnego, a tylko w 3 urzędach (lubelskim, podlaskim, śląskim) opracowano taki plan.

W jednym z 2 urzędów marszałkowskich objętych kontrolą, w Mazowieckim Urzędzie Marszałkowskim nie wykonano zadania w tym zakresie. Jako przyczynę niesporządzenia takiego planu podano:

- brak pełnej informacji o ilości i stanie technicznym wyrobów zawierających azbest na terenie województwa,
- nieprecyzyjne określenie w Programie podmiotu, który powinien sporządzić taki dokument, gdyż: „zgodnie z art. 162 POŚ informacje w tym zakresie składane są do wojewody”.

Gromadzenie danych o ilości i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest

Marszałkowie województw byli obowiązani do prowadzenia, zgodnie z art. 37 ust. 6 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach⁴⁵ wojewódzkiej bazy danych, dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami wraz z rejestrem udzielanych zezwoleń w zakresie wytwarzania i gospodarowania odpadami.

Zadanie utworzenia bazy danych o lokalizacji, ilości i stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, przewidywanych do usunięcia jako odpady niebezpieczne – w skali gmin, powiatów, województw i kraju oraz utworzenia bazy danych dotyczącej gospodarowania odpadami zostało ujęte w Programie w pkt. nr 9 pn. „Postulowane kierunki wsparcia „Programu...” i szacunki podstawowych wielkości”.

W objętych kontrolą urzędach marszałkowskich, bazy nie zawierały pełnych informacji o ilości i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest. Na przykład:

- *Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w 2002 i 2003 roku nie prowadził wojewódzkiej bazy danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami, pomimo że rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie niezbędnego zakresu informacji objętych obowiązkiem zbierania i przetwarzania oraz sposobu prowadzenia centralnej i wojewódzkiej bazy danych dotyczącej wytwarzania i gospodarowania odpadami (Dz. U. Nr 152, poz. 1740) weszło w życie z dniem 01.01.2002 r. Prowadzenie bazy danych podjęto dopiero w 2004 r. W toku kontroli NIK baza danych była jeszcze uzupełniana i uaktualniana.*

Ponadto ustalono w toku kontroli, że jedno starostwo (Starostwo Powiatowe w Radomiu) i 2 gminy (Biłgoraj, Dorohusk) dysponowały bazami zawierającymi fragmentaryczne dane o lokalizacji, liczbie i stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, w jednym starostwie (Starostwo Powiatowe w Chełmie) oraz w 2 gminach (Małkinia Górna i Pruszków) nie założono bazy danych. Na przykład:

- *w Urzędzie Gminy w Biłgoraju podjęto działania zmierzające do stworzenia bazy o lokalizacji, liczbie i stanie wyrobów zawierających azbest, m.in. sporządzono zestawienia dla poszczególnych miejscowości i zbiorcze dla gminy, zawierające informacje o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest, 28 października 2005 r. zakupiono program komputerowy pn. „Ewidencja Substancji Szkodliwych” w celu prowadzenia bazy danych oraz sporządzania rocznych sprawozdań o stanie i miejscach występowania substancji szkodliwych na terenie gminy,*
- *w Urzędzie Gminy Dorohusk nie posiadano kompletnej i aktualnej bazy. W listopadzie 2000 r. spośród 33 miejscowości, sołtysi sporządzili tylko dla budynków na obszarze 24 sołectw „oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. W marcu 2005 r. ponowiono działania w tym zakresie, ale uzyskano dane z 29 miejscowości. Do dnia zakończenia kontroli, tj. 23 czerwca 2006 r. nie uzupełniono informacji dla pozostałych 4 miejscowości. Na podstawie oględzin obiektów przeprowadzonych w toku kontroli ustalono, że uzyskane dane były niezetelne: 6 obiektów należących do osób fizycznych i 8 obiektów należących do Gminy, nie ujęto w dotychczasowych spisach.*

Programy lokalne oczyszczania terytorium Polski z azbestu

Realizacja zadania opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest w 2003 r. nie została rozpoczęta

⁴⁵ Ustawa o odpadach weszła w życie z dniem 01.10.2001r.

w żadnej skontrolowanej jednostce. W „Harmonogramie realizacji „Programu...” w latach 2003 – 2032” założono podjęcie opracowania ww. programów w 2003 r., a zakończenie tych prac miało nastąpić w końcu 2006 r.

Jak ustalono w jednym z dwóch urzędów marszałkowskich, tj. w Urzędzie Marszałkowskim w Lublinie został opracowany i uchwalony przez Sejmik Województwa Lubelskiego w dniu 28.11.2005 r., program usuwania azbestu na terenie województwa lubelskiego. Program ten opracowano w oparciu o niepełne rozpoznanie występowania wyrobów zawierających azbest na obszarze województwa. I tak:

- ilość wyrobów zawierających azbest na terenie województwa lubelskiego określona została na podstawie informacji z inwentaryzacji dokonanej przez 90 na 213 gmin, co stanowiło 42% ogółu gmin województwa lubelskiego. Natomiast z pozostałych 123 gmin, 35 gmin, tj. 16% nie przekazało żadnych informacji na temat ilości wyrobów zawierających azbest, a 88 gmin podało dane szacunkowe.

Ponadto niezgodnie z harmonogramem realizacji Programu założono, że powiatowe i gminne programy usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania wyrobów azbestowych zostaną opracowane do końca 2007 r.

Termin realizacji tego zadania upływał z końcem 2006 r.

W skontrolowanych 2 starostwach nie opracowano powiatowych programów usuwania wyrobów zawierających azbest. W 4 skontrolowanych gminach nie zostały opracowane gminne programy usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ponadto kontrola wykazała, że jedna spośród 8 badanych jednostek nie realizowała zapisów dotyczących usuwania azbestu, zawartych w planie gospodarki odpadami, i tak:

- w Starostwie Powiatowym w Radomiu w „planie gospodarki odpadami powiatu radomskiego”, uchwalonym w dniu 12 stycznia 2004 r. przez Radę Powiatu Radomskiego, nie ustalono ilości i źródeł odpadów azbestowych. Starostwo nie rozpoczęło działań dla realizacji tego planu, w zakresie usuwania azbestu.

Ponadto kontrola wykazała, że spośród 7 skontrolowanych jednostek (1 urząd marszałkowski, 2 starostwa, 4 urzędy gmin), które nie posiadały lokalnego programu usuwania wyrobów zawierających azbest, tylko w 2 jednostkach podjęto działania w celu zgromadzenia informacji o ilości i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest dla przygotowania tego programu. I tak:

- Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w celu opracowania tego programu zbierał informacje o rodzaju, ilości oraz miejscach występowania wyrobów zawierających azbest;
- w Starostwie Powiatowym w Chełmie spowodowano przeprowadzenie na obszarze Starostwa inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest.

W skontrolowanych 2 starostwach oraz 4 urzędach gmin opracowano i uchwalono – łącznie z programami ochrony środowiska – odpowiednio powiatowe i gminne plany gospodarki odpadami, które - zgodnie z art. 14 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach - zawierały zagadnienia związane z usuwaniem azbestu.

W ocenie NIK, brak pełnej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, skutkował niesporządzeniem, do dnia zakończenia kontroli, lokalnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest. Stwarza to zagrożenie realizacji usunięcia wyrobów zawierających azbest na terytorium Polski w terminie określonym w Programie.

Realizacja usuwania azbestu z terytorium Polski

W Programie założono, że w roku 2003 samorząd terytorialny podejmie realizację zadania oczyszczenia miejsc publicznych, a także wspierania inicjatyw społecznych na rzecz oczyszczenia kraju z azbestu.

Z kontroli wynikało, że w badanym okresie 2 skontrolowane starostwa powiatowe oraz 3 z 4 zbadanych gmin nie podjęło wykonania ww. zadania. W ciągu 3 lat od dnia obowiązywania programu, tylko w Urzędzie Gminy w Małkini Górnej realizowano zadanie oczyszczania miejsc publicznych z azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Natomiast z informacji uzyskanych, w trybie art. 29 pkt 2 lit f ustawy o NIK, z 20 gmin wynikało, że w latach 2003 – 2005 tylko 5 gmin, tj. 25%, podjęło działania w powyższym zakresie. Na przykład:

- *Gmina Lubawka finansowała z własnych środków wymianę pokryć dachowych z eternitu w budynkach komunalnych: w 2003r. – 41 tys. zł, w 2004 – 97 tys. zł. Ponadto na 2007 r. zaplanowano finansowanie z własnych środków wymiany pokryć dachowych z eternitu w kolejnych budynkach komunalnych;*
- *Gmina Ogrodzieniec realizowała zadania związane z utylizacją odpadów azbestowych przy wymianie lub likwidacji pokryć dachowych i elewacji zawierających azbest na budynkach mieszkalnych i gospodarczych położonych na terenie gminy;*
- *Gmina Konstancin – Jeziorna - łącznie w latach 2003 – 2005 doprowadziła do odebrania od mieszkańców 280 ton materiałów budowlanych zawierających azbest, głównie płyt eternitowych.*

Spośród ww. 20 gmin, tylko w 3 gminach prowadzone były badania skażenia środowiska azbestem. I tak w:

- *Gminie Szczucin – w latach 1996 – 1998 Instytut Medycyny Pracy w Łodzi i Instytut Ochrony Środowiska w Warszawie realizował projekt zamawiany KBN pn.: „Opracowanie programu realizacji w zakresie profilaktyki zdrowia mieszkańców miasta i gminy Szczucin z uwzględnieniem wielkości ryzyka zdrowotnego wynikającego z zanieczyszczenia środowiska azbestem;*
- *Gminie Parczew – badania prowadzone były przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie;*
- *Gminie Sandomierz - badania prowadzone były przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie. Wyniki badań nie zostały przedstawione do wglądu Gminie.*

Z kontroli przeprowadzonej w GUNB wynikało, że w większości przypadków wyroby zawierające azbest zakwalifikowane przez właścicieli, użytkowników wieczystych lub zarządców nieruchomości do wymiany lub naprawy nie były przez te osoby ani usuwane ani naprawiane. I tak:

- *na podstawie analizy informacji przekazywanych przez WINB dotyczących ocen, sporządzanych przez osoby fizyczne i prawne w okresie od 31 marca 1999 r. do 30 września 2004 r., w GUNB stwierdzono, że: „Bardzo zła jest sytuacja w zakresie ilości dokonanych bezzwłocznych usunięć lub napraw wyrobów budowlanych zawierających azbest z obiektów budowlanych. Na ogólną ilość 29.643 wykonanych w analizowanym okresie ocen budynków z wynikiem I stopnia (natychmiastowe usunięcie lub naprawa) roboty jw. zrealizowano jedynie w 3121 przypadkach, co stanowi zaledwie ok. 10,5%. Należy ocenić, że główną przyczyną powyższego stanu jest brak koniecznych środków finansowych, niezbędnych do wykonania odpowiednich robót budowlanych, związanych z wyeliminowaniem negatywnego wpływu wyrobów zawierających azbest w użytkowanych obiektach budowlanych.”,*
- *w okresie od 30 września 2004 r. do 31 grudnia 2005 r. „w dalszym ciągu utrzymuje się niekorzystna sytuacja w realizacji demontażu uszkodzonych i zużytych wyrobów z azbestem-*

wykonywanie rozbiórek wyrobów z azbestem posiadających I stopień pilności. Na 16072 budynków na terenie Polski, zrealizowano tylko 278, czyli 2,7%, natomiast na 192 obiekty inżynierskie z I stopniem pilności zrealizowano jedynie 17 rozbiórek, czyli 8,9%”.

Z ustaleń kontroli wynika, że właściciele obiektów z wyrobami zawierającymi azbest, przy usuwaniu tych wyrobów nie przestrzegali przepisów rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,

W toku badań kontrolnych NIK aż w 3 gminach spośród 4 skontrolowanych ujawniono przypadki usuwania tych wyrobów bez zezwolenia i składowania w miejscach do tego nieprzeznaczonych, w tym na tzw. „dzikich składowiskach”. Na przykład:

- *w Urzędzie Gminy Dorohusk w trakcie kontroli NIK wszczęto 6 postępowań, z tego 5 w związku z przeprowadzonymi przez kontrolera NIK, oględzinami rozbiórek pokryć eternitowych dachów i nieprawidłowego ich składowania oraz 1 postępowanie wszczęte zostało z własnej inicjatywy Urzędu. W okresie od dnia 1 czerwca 2006 r. do 14 czerwca 2006 r. Wójt Gminy wydał 6 decyzji nakazujących uprzątnięcie eternitu z miejsc nieprzeznaczonych do składowania.*

PINB powiadomiony przez kontrolera NIK o ww. 6 przypadkach nieprawidłowego składowania płyt eternitowych i rozbiórkach dachów (bez wymaganych dokumentów budowlanych i przez nieupoważnione osoby), w wyniku przeprowadzonych postępowań, m.in. ukarał mandatami karnymi 2 osoby fizyczne nieprzestrzegające przepisów rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,

- *Prezydent Miasta Pruszkowa w związku ze skargą mieszkanki Pruszkowa, dotyczącą wysypania, przez nieznanego sprawcę, na jej działkę (położoną na granicy Miast Piastowa i Pruszkowa), 80 sztuk odpadów z płyt eternitowych 100×80 cm², w dniu 9 czerwca 2006 r., tj. w trakcie kontroli NIK, powiadomił o tym zdarzeniu: Komendanta Straży Miejskiej, Komisariat Policji w Piastowie, Urząd Miejski w Piastowie. Do czasu zakończenia kontroli nie wykryto sprawców tego zdarzenia.*

Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w Ministerstwie Gospodarki wynikało, że w okresie objętym kontrolą przestrzegano przepisów prawa w zakresie zaprzestania produkcji wyrobów zawierających azbest, w tym płyt azbestowo – cementowych.

Zakaz produkcji wyrobów zawierających azbest oraz zakaz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest obowiązuje w Polsce od 1997r.⁴⁶. Zgodnie z ustawą do 28 września 1998 r. została zakończona produkcja płyt azbestowo – cementowych.

Zakłady wymienione w załączniku nr 2 do ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. pn. „Wykaz zakładów, które produkują wyroby zawierające azbest”, tj.: „Dachy Szczucińskie” Spółka z o.o. w Szczucinie, Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo-Usługowe „Izopol” Spółka Akcyjna w Trzemesznie, Zakłady Wyrobów Azbestowo-Cementowych w Wierzbicy k. Radomia, Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w Ogrodzieńcu, zgodnie z ww. ustawą, zaprzestały produkcji wyrobów azbestowych do 28 września 1998 r., a do 28 marca 1999 r. także ich sprzedaży.

⁴⁶ wprowadzony ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628 z 1997 r. ze zm.

Z kontroli NIK w Starostwie Powiatowym w Radomiu wynikało, że na terenie powiatu radomskiego do dnia 23 sierpnia 1999 r. funkcjonowały Zakłady Wytwarzania Azbestowo - Cementowych w Wierzbicy. Od 1965 roku do roku 1997 przedsiębiorstwo produkowało wyroby zawierające azbest, tzw. eternit. Odpady powstające w procesie produkcji składowane były od 1986 roku (poprzednie składowisko zrekultywowano) na składowisku „Konia Góra” urządzonym w byłym wyrobisku poźwirowym. Na tym składowisku, złożono w 1999 r. odpady w ilości około 920 ton, które pozostały po zakończeniu produkcji wyrobów zawierających azbest.

W toku badań kontrolnych ustalono, że Przedsiębiorstwo „Izolacja” – Fabryka Styropianu i Wytwarzania Pokryciowych P.P. w Wierzbicy w upadłości – dawne Zakłady Wytwarzania Azbestowo - Cementowych w Wierzbicy, w marcu 2003 r. - podjęło działania w celu rekultywacji wymienionego wyżej składowiska odpadów. Kontrola wykazała, że zgodnie z decyzjami Starosty Powiatowego w Radomiu, tereny wysypiska odpadów azbestowych zostały zrekultywowane w 2005 r.

3.2.2.3. Tworzenie składowisk odpadów zawierających azbest, przyjmowanie na składowiska i składowanie

W Programie określono, że do zdeponowania w latach 2003 – 2032 ok. 15.500 tys. Mg odpadów zawierających azbest niezbędne będą 84 składowiska o powierzchni od 1 do 5 ha zlokalizowane na terenie całego kraju. Zaplanowano, że w latach 2003 – 2012 zostanie przekazanych na składowiska 35% odpadów, tj. 5.413 tys. Mg, w latach 2013 – 2022 – 40% (6.187 tys. Mg), a w latach 2023 – 2032 – 25% (3.867 tys. Mg).

W toku badań kontrolnych ustalono, że do października 2004 roku na składowiskach przyjmujących odpady zawierające azbest składowano w Polsce łącznie ok. 160 tys. Mg odpadów, tj. 3% ilości odpadów, przewidywanej do przekazania na składowiska w latach 2003 – 2012.

W Programie założono, że w latach 2003-2012 do lokowania odpadów azbestowo-cementowych potrzebne będą 34 składowiska.

Z kontroli wynikało, że wg stanu na dzień 30 czerwca 2005 roku w kraju czynne były 24 składowiska oraz wydzielone kwatery, na których deponowano odpady zawierające azbest.

W dwóch województwach – podlaskim i opolskim w latach 2003-2005 nie wybudowano żadnego składowiska. Na obszarach tych województw zaplanowano zbudowanie w latach 2003-2032 odpowiednio 5 i 2 składowiska.

Ustalono, że w województwie lubelskim odpady azbestowe przyjmowane były na 2 składowiskach. Zgodnie z zapisem zawartym w „Programie usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego” na jednym składowisku, tj. w Kraśniku (do dnia 20.09.2005 r.) zgromadzono łącznie 2,4 tys. Mg odpadów zawierających azbest, a na drugim składowisku, tj. w Poniatojewie Wsi (według stanu na dzień 30.06.2005 r.) 1,1 tys. Mg odpadów zawierających azbest.

Zgodnie z założeniami „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego” w latach 2006-2012 na składowiskach powinno zostać zdeponowanych 535,7 tys. Mg odpadów zawierających azbest, do składowania których konieczne jest zbudowanie w latach 2003-2032 trzech średnich składowisk o powierzchni około 5 ha oraz czterech małych o powierzchni do 2 ha (dwa obiekty w latach 2003 – 2012, dwa kolejne – 2013 – 2022).

Z kontroli przeprowadzonej w Mazowieckim Urzędzie Marszałkowskim wynikało, że w Urzędzie nie posiadano danych o ilości usuniętych wyrobów zawierających azbest z terenu województwa mazowieckiego i zdeponowanych na składowiskach. Usunięte odpady zawierające azbest deponowane były na składowiskach w Trzemesznie (woj. wielkopolskie) i Zgierzu (woj. łódzkie). W trakcie kontroli, Urząd zwrócił się do podmiotów zarządzających składowiskami o przesłanie tych danych. Podmioty te nie przekazały takich informacji, ponieważ nie prowadzą rejestrów pochodzenia odpadów. W „Planie Gospodarki Odpadami w Województwie Mazowieckim na lata 2004-2011” założono usunięcie do roku 2006 - 414,6 tys. Mg odpadów zawierających azbest z terenu województwa mazowieckiego.

W toku kontroli stwierdzono przypadki składowania odpadów zawierających azbest w miejscach nieprzeznaczonych na ten cel. Na przykład:

- z kontroli składowisk odpadów komunalnych prowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie na terenie województwa lubelskiego wynikało, że na 126 składowisk, na których deponowane są odpady komunalne, żadne nie posiada wydzielonego sektora do gromadzenia odpadów zawierających azbest. W latach 2003-2005 nielegalne składowanie odpadów zawierających azbest stwierdzono na 5 składowiskach. We wszystkich przypadkach WIOŚ zarządzeniami pokontrolnymi zobowiązał zarządzającego składowiskiem do zagospodarowania powyższych odpadów w sposób zgodny z przepisami ustawy o odpadach,
- z kontroli przeprowadzonej w Urzędzie Gminy Dorohusk wynikało, że Gminny Zakład Obsługi sp. z o.o., którego jedynym udziałowcem jest Gmina Dorohusk, przechowywał czasowo odpady zawierające azbest na terenie składowiska odpadów w Świerżach, oraz w miejscu nieprzeznaczonym do jego składowania, tj. na terenie siedziby spółki (bazy) w miejscowości Kolonia-Okopy.

Wyniki kontroli składowisk wyrobów z azbestem, przeprowadzonych przez GUNB w latach 2003-2005, przedstawiono w pkt. 3.2.2.1. pt. „Identyfikacja źródeł występowania azbestu oraz ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”.

Spośród 20 gmin, które przekazały informacje w trybie art. 29 pkt 2 lit f ustawy o NIK, 18 gmin nie planuje w latach 2003 – 2005 budowy składowisk odpadów niebezpiecznych, a 2 gminy planują budowę takich składowisk. I tak:

- Gmina Trzebinia podjęła starania o otwarcie kwatery na odpady na składowisku odpadów w Trzebini,
- Gmina Ogrodzieniec podała, że na terenie powiatu zawierciańskiego planowana jest budowa składowiska odpadów niebezpiecznych.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów wydaje starosta po zasięgnięciu opinii właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta⁴⁷.

W toku kontroli NIK stwierdzono przypadki niedotrzymywania warunków zawartych w decyzji wydanej przez starostę. I tak:

- na terenie gminy Pruszków funkcjonowało 2 przedsiębiorców, którzy otrzymali decyzje w sprawie zatwierdzenia programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi i zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów. Kontrola wykazała, że ww. podmioty nie składały do

⁴⁷ art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628).

Urzędu informacji o rodzaju i ilości odpadów zawierających azbest usuniętych z terenu miasta Pruszków, mimo że wymóg taki zawarty został w postanowieniach wydanych przez Prezydenta Miasta Pruszkowa.

W Starostwie Powiatowym w Radomiu w latach 2003 ÷ 2005 nie przeprowadzano kontroli przestrzegania warunków, wydanych przez Starostę Radomskiego, zezwoleń na transport, zbieranie i składowanie odpadów zawierających azbest.

3.2.2.4. Finansowanie zadań wynikających z Programu

W Programie zaplanowano wydatkowanie środków budżetowych w latach 2003 – 2006 w wysokości 15.750 tys. zł, z przeznaczeniem na: opracowanie planów ochrony przed szkodliwością azbestu i szkolenia w wysokości 4.150 tys. zł; działalność informacyjno-popularyzacyjną w mediach w wysokości 3.600 tys. zł; monitoring realizacji Programu i działalności koordynacyjnej w wysokości 4.000 tys. zł; utworzenie ośrodka oceny ryzyka zdrowotnego i badań w wysokości 4.000 tys. zł.

W 2003 r. w budżecie państwa nie zaplanowano środków na realizację Programu. Minister Gospodarki realizację zadań sfinansował ze środków UE, będących w jego gestii. Środki te w kwocie 149 tys. zł. przeznaczono m.in. na:

- *opracowanie materiałów informacyjnych, w tym „Informatora z zakresu przepisów i procedur postępowania z wyrobami azbestowymi”, szkolenie dla członków Rady Programowej na temat bezpieczeństwa pracy z azbestem (umowa z Instytutem Medycyny Pracy w Łodzi); szkolenie dla przedstawicieli urzędów marszałkowskich i wojewódzkich na temat bezpiecznego postępowania z azbestem i materiałami zawierającymi azbest (umowa z Akademią Górniczo – Hutniczą w Krakowie); zbieranie informacji z terenu Polski i wybranych krajów UE, dotyczących projektów technologii unieszkodliwiania odpadów azbestowych – innych niż składowanie - Ocena możliwości ich praktycznego zastosowania w świetle przepisów prawnych i wymagań ekologicznych; dokonanie analizy ankiet dotyczących finansowania problematyki azbestowej w 2003 r. i planowanych na lata następne zadań.*

W 2004 r. Ministerstwo Gospodarki na realizację Programu otrzymało z budżetu państwa środki w wysokości 2.000 tys. zł, z czego wydatkowano 1.600 tys. zł, które przeznaczono m.in. na:

- organizowanie szkoleń - 784 tys. zł,
- działalność informacyjno-popularyzatorską, w tym rozpowszechnianie informacji w mediach na temat bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów ich usuwania - 283 tys. zł,
- zadania związane z monitorowaniem Programu, w tym opracowanie założeń monitorowania realizacji „Programu ...” - wydatkowano kwotę w wysokości 133 tys. zł,
- prace związane z tworzeniem „Ośrodka referencyjnego dla badań i oceny ryzyka zdrowotnego związanego z azbestem” - 400 tys. zł.

W 2005 r. Ministerstwo Gospodarki otrzymało z budżetu państwa na realizację ww. zadań środki w wysokości 3.000 tys. zł. Zawarto 16 umów na realizację zadań wynikających z Programu na łączną kwotę 2.174 tys. zł, z czego wydatkowano 2.110 tys. zł, w tym m.in. na:

- *przeprowadzenie szkoleń, w tym dla inspektorów Państwowej Inspekcji Sanitarnej w zakresie szkodliwości azbestu, nadzoru nad bezpiecznymi warunkami pracy z azbestem oraz profilaktyki diagnozowania chorób azbestozależnych,*

- *opracowanie programu naukowego dotyczącego zagrożeń zdrowia populacji Polski związanych z azbestem (kontynuacja badań realizowanych w 2004r. - zadanie realizowane przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi),*
- *organizowanie konferencji szkoleniowo-informacyjnych w starostwach powiatowych województwa łódzkiego dla pracowników samorządowych szczebli powiatowych i gminnych - zadanie realizowane przez Fundację „Łódzkie Bez Azbestu” w Łodzi,*
- *opracowanie dokumentacji technicznej zabezpieczenia odpadów azbestowych na drogach gminnych Gminy Szczucin,*
- *szkolenie dla przedstawicieli administracji publicznej nt. azbestu i bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest - zadanie realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego.*

Kontrola w Ministerstwie Gospodarki wykazała, że w okresie 3 lat funkcjonowania Programu (2003 r. – 2005 r.) na organizację szkoleń w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu wydatkowano łącznie kwotę 1.087 tys. zł, co stanowiło 81% kwoty planowanej, tj. 1.350 tys. zł, do wykorzystania w okresie 30 lat. Ponadto ustalono, że ze środków budżetowych, przeznaczonych w Programie wyłącznie na szkolenie pracowników administracji publicznej, przeszkolono również osoby niebędące pracownikami administracji publicznej, tj. członków Rady Programowej oraz inne osoby:

- *w 2003 r. i 2004 r. na szkolenie członków Rady Programowej wydatkowano odpowiednio kwotę 10 tys. zł i 142 tys. zł. W latach 2003 – 2005 na szkolenie osób niebędących pracownikami administracji publicznej wydatkowano ze środków budżetowych kwotę w wysokości 58,8 tys. zł, w tym 12,6 tys. zł na szkolenie za granicą osoby niebędącej członkiem Rady Programowej, tj. pracownika Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, którego uczestnictwo w szkoleniu zaakceptował Główny Koordynator.*

W badanym okresie skontrolowane przez NIK 4 gminy i 2 starostwa powiatowe, na działania na rzecz usuwania azbestu wydatkowały kwotę w wysokości 2.964 tys. zł, w tym:

- Urząd Gminy w Małkini Górnej kwotę w wysokości 2.924 tys. zł, tj. 98,7%,
- Starostwo Powiatowe w Radomiu ze środków powiatowego FOŚiGW kwotę 35 tys. zł (tj. 1,2%),
- Urząd Gminy w Biłgoraju z własnego budżetu kwotę – 4 tys. zł (tj. 0,1%).

Pozostałe skontrolowane gminy, tj. Urząd Miejski w Pruszkowie i Urząd Gminy Biłgoraj oraz Starostwo Powiatowe w Chełmie w okresie 2003-2005 r. nie zaplanowały w budżecie wyodrębnionej pozycji na finansowanie działań dotyczących usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

W badanym okresie 2 skontrolowane Urzędy Marszałkowskie nie wydatkowały z budżetów województw środków na działania objęte Programem. I tak:

- *z budżetu województwa mazowieckiego nie przeznaczono w latach 2003-2005 środków finansowych na działania inwestycyjne w zakresie realizacji Programu, mimo że wydatki takie były przewidziane w „Planie Gospodarki Odpadami w Województwie Mazowieckim na lata 2004-2011”, m.in. w formie dotacji dla samorządu na utworzenie stacji przeładunkowej dla odpadów niebezpiecznych i budowę składowiska odpadów zawierających azbest. Wydatkowano tylko w badanym okresie kwotę 148 tys. zł z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych, którego dysponentem jest Zarząd Województwa, na dofinansowanie modernizacji dróg dojazdowych do pól, w Gminie Małkinia Górna, wykonanych z wykorzystaniem wyrobów zawierających azbest,*

- z budżetu województwa lubelskiego nie przeznaczono w latach 2003-2005 środków finansowych na działania w zakresie realizacji Programu, pomimo że wydatki takie były przewidziane w „Planie Gospodarki Odpadami w Województwie Lubelskim na lata 2004-2011”, m.in. Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego zaplanował wydatki w latach 2004 i 2005 związane z realizacją Programu w wys. 65 tys. zł na: organizację szkoleń oraz „Opracowanie wojewódzkiego programu, dotyczącego zabezpieczania i zagospodarowywania wyrobów zawierających azbest oraz kontynuację szkoleń dla samorządów powiatowych i gminnych”. Wydatkowana w latach 2004–2005 na powyższe zadania kwota w wysokości 60 tys. zł, została przekazana na ten cel przez Ministerstwo Gospodarki.

Zestawienie wydatków poniesionych w skontrolowanych jednostkach, w latach 2003-2005 z zakresu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, przedstawione zostało w Tabeli nr 1, zawartej w załączniku „5.7. Szczegółowe tabele i zestawienia liczbowe”.

Z analizy informacji uzyskanych z 20 urzędów gmin, w trybie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli wynikało, że w latach 2003 – 2005 spośród 20 gmin tylko 5 planowało i wydatkowało środki finansowe na zadania związane z realizacją Programu. Ogółem wydatkowano kwotę z własnych środków gmin – 623 tys. zł oraz z innych środków, w tym m.in. ze środków: programu SAPARD – 527 tys. zł, Ekofunduszu – 11.295 tys. zł, NFOŚiGW – 9.929 tys. zł, WFOŚiGW – 98 tys. zł oraz 393 tys. zł ze środków przekazanych przez Ministerstwo Gospodarki.

Spółród ww. 5 gmin, 2 gminy, tj. Ogrodzieniec i Parczew, przeznaczyły środki finansowe z Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na dofinansowanie zadania wynikającego z Programu. Ogółem w latach 2003 – 2005 gminy te wydatkowały kwotę 112 tys. zł. Natomiast 3 gminy wydatkowały własne środki na usuwanie wyrobów zawierających azbest. I tak:

- Gmina Lubawka za kwotę 138 tys. zł sfinansowała wymianę pokryć dachowych z eternitu w budynkach komunalnych;
- Gmina Szczucin współfinansowała z własnych środków „Zabezpieczenie odpadów azbestowych na drodze Nr 91 w miejscowości Wola Szczucińska”, „Zabezpieczenie odpadów azbestowych na drogach wewnętrznych Osiedla Maja w Szczucinie”, „Zabezpieczenia odpadów azbestowych na drogach na terenie Gminy Szczucin” – na ten cel wydatkowano kwotę 355 tys. zł;
- Gmina Konstancin – Jeziorna współfinansowała zbieranie od mieszkańców 280 ton materiałów budowlanych zawierających azbest – wydatkowano kwotę 130 tys. zł.

Pozostałe 15 gmin w latach 2003 – 2005 nie planowało i nie wydatkowało środków finansowych na realizację zadań Programu, nie podejmowało także inicjatyw w celu pozyskania dodatkowych środków.

Zestawienie wydatków, poniesionych w latach 2003 – 2005 na realizację zadań z zakresu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest przez gminy, w których zasięgnięto informacji, przedstawione zostało w Tabeli nr 2, zawartej w załączniku „5.7. Szczegółowe tabele i zestawienia liczbowe”.

3.3. Ustalenia innych kontroli

Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła w okresie od 20 września do 30 listopada 2005 r. w Ministerstwie Gospodarki, kontrolę realizacji zadań Głównego Koordynatora do spraw „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, w wyniku której negatywnie oceniła sposób realizacji w 2005 r.

przez Głównego Koordynatora zadań wynikających z „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

Sformułowana ocena NIK wynikała m.in. z:

- dokonania negatywnej oceny niewyeliminowania nieprawidłowości, ujawnionych w toku kontroli wykonania budżetu państwa w 2004 r. w części 20 – Gospodarka, polegających m.in. na: wydatkowaniu środków budżetowych niezgodnie z celami określonymi w Programie; braku rzetelnego nadzoru ze strony Głównego Koordynatora nad realizacją zawartych umów;
- niecelowego, zdaniem NIK, bezpośredniego uczestnictwa członków Rady Programowej w realizacji zadań finansowanych ze środków, na podział których mieli oni znaczący wpływ. Ocena taka była zawarta już w wystąpieniu po kontroli wykonania budżetu państwa w 2004 r. Natomiast zbadane w toku kontroli umowy, zawarte ze Śląską Organizacją Techniczną i Fundacją „Łódzkie bez Azbestu”, wskazywały na niewykorzystanie w działalności w 2005r. oceny NIK w tym zakresie,
- braku systemu bieżącego monitoringu realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

W I i II kwartale 2000 r. NIK skontrolowała realizację ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest⁴⁸. W wyniku przeprowadzonej kontroli stwierdzono, m.in., że działania Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego w tym zakresie polegały tylko na zebraniu informacji z WINB uzyskanych od użytkowników obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi ten surowiec. Dane te nie pozwoliły jednak na określenie skali problemu.

⁴⁸ „Informacja o wynikach kontroli realizacji ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest” z grudnia 2000 r., Nr D-4109-00

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

4.1. Przygotowanie kontroli

Najwyższa Izba Kontroli po raz pierwszy objęła kontrolą wypełnianie zadań „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, przez wybrane jednostki, biorące udział w ich realizacji na trzech poziomach zarządzania. Kontrolę przeprowadzono w województwach mazowieckim i lubelskim, charakteryzujących się wysokim w skali kraju, bo ponad dwukrotnie wyższym zastosowaniem wyrobów zawierających azbest⁴⁹ niż na terenie każdego z pozostałych 14 województw. Dobór tych jednostek został przeprowadzony na podstawie analizy szacunkowych danych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest. Ze względu na uwarunkowania organizacyjne oraz specyfikę kontrolowanego obszaru badaniami kontrolnymi objęto wszystkie elementy składające się na populację.

Przy ocenie działań kontrolowanych jednostek przyjęto mierniki umożliwiające zobiektywizowanie tych ocen, tj. mierniki: gospodarności, legalności, rzetelności i celowości.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

Wszyscy kierownicy jednostek skontrolowanych podpisali protokoły kontroli bez zastrzeżeń.

W wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do kierowników skontrolowanych jednostek NIK sformułowała wnioski pokontrolne, m.in. dotyczące:

- doprowadzenia do podjęcia skutecznych działań w celu zinwentaryzowania azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz do dokonania oceny stanu technicznego tych wyrobów,
- wzmocnienia nadzoru nad Głównym Koordynatorem w zakresie realizacji Programu,
- spowodowania organizowania, w ramach realizacji programu, szkoleń z zakresu szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu tylko dla pracowników administracji publicznej,
- podjęcia działań w celu doprowadzenia do pozyskania pełnych rzeczywistych danych o ilości i miejscach występowania na terytorium Polski azbestu lub wyrobów zawierających azbest oraz stanie technicznym tych wyrobów,
- opracowania do końca 2006 r. wojewódzkiego planu rozmieszczenia i programu usuwania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z przyjętymi założeniami,
- wyegzekwowania przedkładania samorządowi województwa przez powiaty rocznych informacji z realizacji zadań Programu,

⁴⁹ powyżej 2 mln ton wyrobów zawierających azbest (na terenie: woj. mazowieckiego – ok. 3 mln ton, woj. lubelskiego 2,2 mln ton). Na terenie pozostałych województw ilość wyrobów zawierających azbest zabudowanych w obiektach budowlanych wynosi ok. 0,2 mln ton do 1,2 mln ton)

- przedkładania Głównemu Koordynatorowi, wojewodzie oraz organom samorządu terytorialnego informacji z realizacji Programu.

O sposobie realizacji wniosków, kierownicy skontrolowanych jednostek poinformowali NIK, podając m.in., że:

1. Minister Gospodarki:

- w celu poprawy monitoringu realizacji Programu w 2007 r. nastąpi wdrożenie elektronicznego systemu systemem zbierania, agregowania i przekazywania informacji,
- podjęta została aktualizacja Programu w celu m.in. zmiany zarządzania Programem,
- środki budżetowe zaplanowane na realizację zadań określonych w Programie będą wydatkowane wyłącznie zgodnie z przeznaczeniem,
- nieprawidłowości zostaną wyeliminowane w wyniku przyjęcia odpowiednich rozwiązań w opracowywanym w MG projekcie „Narodowego Programu Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest”.

2. Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego:

- zintensyfikuje w miarę posiadanych możliwości nadzór nad działaniami prowadzonymi przez terenowe służby nadzoru budowlanego w celu pozyskania maksymalnej liczby danych na temat występowania na terytorium Polski azbestu lub wyrobów zawierających azbest wbudowanych w obiektach budowlanych oraz stanu technicznego tych wyrobów.

3. Marszałek Województwa Mazowieckiego:

- dane z aktualnie wpływających do Urzędu Marszałkowskiego zbiorczych zestawień dotyczących rodzaju i ilości odpadów oraz decyzji są na bieżąco wprowadzane do wojewódzkiej bazy odpadowej.

4. Marszałek Województwa Lubelskiego:

- Samorząd Województwa przedłoży Głównemu Koordynatorowi, Wojewodzie oraz organom samorządu terytorialnego informacje z realizacji Programu w terminie do 31 stycznia 2007 r.

5. Starostowie:

- podjęto działania zmierzające do pozyskania pełnych danych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających na terenie powiatu zbieranych na podstawie zgłoszeń od właścicieli i zarządców nieruchomości przez gminy i Wojewodę Mazowieckiego oraz weryfikacja danych będzie prowadzona przy współpracy z Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego.

6. Burmistrzowie i Wójtowie Gmin:

- zobowiązali pracowników do: udziału w szkoleniach dotyczących substancji niebezpiecznych w tym azbestu, wyeliminowania nieprawidłowości i uchybień w pracy związanych z przekazywaniem wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenia dla środowiska.

5. Załączniki

5.1. Słowniczek ważniejszych pojęć

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”.

Dokument, przyjęty przez Radę Ministrów 14 maja 2002 r., w którym zawarto główne kierunki działań w celu oczyszczenia terytorium Polski z azbestu w okresie 30 lat, oszacowano wysokość środków finansowych w celu realizacji "Programu...", określono szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest w całym kraju i w poszczególnych województwach.

Azbest

Włóknista forma kilku różnych minerałów o specyficznych właściwościach chemicznych i fizycznych, takich jak np. miękkość, giętkość, odporność na wysoką temperaturę, które spowodowały jego szerokie zastosowanie. Główne odmiany azbestu to: chryzotyl (azbest biały); krokidolit (azbest niebieski); azbest gruenerytowy (amozyt, azbest brązowy); azbest aktynolitowy; azbest antofilitowy; azbest tremolitowy. Wszystkie odmiany azbestu powodują nowotwory u ludzi.

Azbesty amfibolowe

Grupa azbestów obejmujących m.in. amozyt, krokidolit.

Amozyt

Azbest o zabarwieniu brązowym, krzemian żelazowo-magnezowy, charakteryzujący się m.in. dobrą odpornością na kwasy, alkalia i wodę morską.

Krokidolit

Azbest o zabarwieniu niebieskim, krzemian sodowo-żelazowy, charakteryzujący się m.in. dużą sprężystością, wytrzymałością na zrywanie, odpornością na działanie kwasów.

Azbest chryzotylowy

Włóknista odmiana serpentynu, tj. uwodnionego krzemianu magnezu. Włókna tego azbestu są najcieńsze ze wszystkich włókien pochodzenia naturalnego.

Wyroby azbestowo-cementowe

Wyroby produkowane z azbestów chryzotylowego i amfibolowych, np. płyty dekarne, rury ciśnieniowe, płyty okładzinowe i elewacyjne zawierające od 10% do 35% azbestu. Wyroby te są lekkie, ogniotrwałe, a także wytrzymałe na działania mechaniczne.

Komitet Wyższych Inspektorów Pracy (SLIC)

Komitet, w skład którego wchodzi przedstawiciele inspekcji pracy państw członkowskich Unii Europejskiej, oficjalnie powołany w 1995 r. decyzją Komisji 95/319/WE. Jego zadaniem jest wspieranie Komisji poprzez wydawanie opinii o stosowaniu w państwach członkowskich prawa wspólnotowego w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy. SLIC wydaje także opinie o stosowaniu innych przepisów prawa europejskiego, które mają wpływ na bezpieczeństwo i ochronę zdrowia w pracy.

5.2. Stan prawny dot. kontrolowanej działalności

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest,⁵⁰ regulująca problematykę w zakresie wyeliminowania stosowania azbestu, określiła m.in. obowiązki dotyczące zakazu wprowadzania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyrobów zawierających azbest, azbestu, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest (art. 1)⁵¹. W art. 7b⁵² tej ustawy została określona odpowiedzialność karna za naruszenie przepisów ustawy przez importerów i producentów azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz przedsiębiorców dokonujących obrotu tym surowcem.

Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r.⁵³ wydanym na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy uregulowano sprawę sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Rozporządzenie określa min. obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest (§ 1).

Przepis § 4 tego rozporządzenia nakłada na właściciela, użytkownika wieczystego lub zarządcę nieruchomości, a także obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, obowiązek przeprowadzania kontroli stanu tych wyrobów w terminach wynikających z oceny stanu tych wyrobów, przy czym pierwszą kontrolę należy dokonać w terminie do 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia (§ 11). Z przeprowadzonej kontroli okresowej sporządza się w dwóch egzemplarzach ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, według wzoru określonego w załączniku nr 1 do rozporządzenia. Podmioty, o których mowa wyżej, przechowują jeden egzemplarz oceny łącznie z dokumentacją miejsca zawierającego azbest, obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej, drugi egzemplarz oceny przekazują właściwemu organowi nadzoru budowlanego (powiatowy inspektor nadzoru budowlanego), w terminie 30 dni od daty sporządzenia oceny. Wyroby zakwalifikowane zgodnie z oceną do wymiany, na skutek nadmiernego zużycia lub uszkodzenia, powinny być usunięte przez właściciela, użytkownika wieczystego lub zarządcę nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest. Usunięte wyroby zawierające azbest powinny być zastąpione wyrobami niezawierającymi tego surowca (§ 7 ust. 1 i 2). Przepisy § 7 i § 8 nałożyły obowiązki również na wykonawców prac, polegające na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r.⁵⁴ określiło wymagania w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub

⁵⁰ J.t. Dz. U. z 2004 r. Nr. 3 poz. 20 ze zm.

⁵¹ Art. 1 zmieniony przez art. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. (Dz.U.05.10.72) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lutego 2005 r.- azbest stanowią tutaj następujące włókniste krzemiany : a) azbest chryzotylowy, nr CAS 12001-29-5, b) azbest krokidolitowy , nr CAS 12001-28-4, c) azbest amozytowy (gruenerytowy) nr CAS 12172-73-5,d) azbest antofilitowy, nr CAS 77536-67-5, e) azbest tremolitowy, nr CAS 77536-68-6, f) azbest aktynolitowy , nr CAS 77536-66-4.

⁵² Art. 7b dodany przez art. 1 pkt. 3 ustawy jak wyżej.

⁵³ Dz. U. Nr. 71 poz. 649 - obowiązujące od dnia 6 maja 2004 r., które uchyliło rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. (Dz. U. Nr 138 poz. 895).

⁵⁴ Dz. U Nr 192 poz.1876

jest wykorzystywany azbest. Przepis § 2 tego rozporządzenia stanowi, że wykorzystywanie azbestu lub wyrobów zawierających azbest dopuszcza się w użytkowanych instalacjach lub urządzeniach nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2032 r. Przy wykorzystywaniu azbestu lub wyrobów zawierających azbest należy uwzględniać okres upływu gwarancji producenta wyrobu oraz wyniki przeprowadzonych kontroli i oceny stanu wyrobów. Właściciel, zarządca lub użytkownik miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest, dokonuje inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest, poprzez sporządzenie spisu z natury. Inwentaryzację przeprowadza się w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia, tj. 29 listopada 2003 r. Wyniki inwentaryzacji ujmuje się w informacji według wzorów określonych w załączniku nr 2 i 3 do rozporządzenia. Informację tę sporządza się w dwóch egzemplarzach: jeden – przedkłada się w formie pisemnej wojewodzie, drugi - przechowuje przez okres jednego roku, do czasu sporządzenia następnej informacji. Osoby niebędące przedsiębiorcami przedkładają informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta. Informacja podlega corocznej aktualizacji w terminie do dnia 31 stycznia każdego roku (§ 7 rozporządzenia).

Sposób przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska określił Minister Środowiska w rozporządzeniu z dnia 9 października 2002 r.⁵⁵ Informację o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska wójt, burmistrz lub prezydent miasta przedkłada wojewodzie do dnia 31 marca za poprzedni rok kalendarzowy, począwszy od danych za rok 2003, przy czym informacje w zależności od ich rodzaju przedkłada się według załączonego formularza w formie elektronicznej na informatycznych nośnikach danych oraz w formie pisemnej (§ 2, § 3 i § 4).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach⁵⁶ określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów (art. 1).

Zgodnie z art. 3 ustawy odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii, określonych w załączniku nr 1 do ustawy, których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany. Odpady niebezpieczne, do których zalicza się również azbest są to odpady należące do kategorii lub rodzajów odpadów określonych na listach załączników do ustawy. W przypadku azbestu jest to załącznik nr 3 i 4 do ustawy o odpadach.

Ustawa zawiera także regulacje w zakresie wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów.

Zgodnie z art. 5 ustawy o odpadach każdy kto podejmuje działania powodujące lub mogące powodować powstawanie odpadów, powinien takie działania planować, projektować i prowadzić, tak aby: zapobiegać powstawaniu odpadów lub ograniczać ilość odpadów i ich negatywne oddziaływanie na środowisko przy wytwarzaniu produktów, podczas i po zakończeniu ich użytkowania; zapewniać zgodny z zasadami ochrony środowiska odzysk, jeżeli nie udało się zapobiec powstawaniu odpadów;

⁵⁵ Dz. U. Nr 175 poz. 1439

⁵⁶ Dz. U. Nr 62, poz. 628 ze zm.

zapewniać zgodne z zasadami ochrony środowiska unieszkodliwianie odpadów, których powstaniu nie udało się zapobiec lub których nie udało się poddać odzyskowi.

W myśl art. 6 ustawy o odpadach wytwórca odpadów⁵⁷ jest obowiązany do stosowania takich sposobów produkcji lub form usług oraz surowców i materiałów, które zapobiegają powstawaniu odpadów lub pozwalają utrzymać na możliwie najniższym poziomie ich ilość, a także ograniczają negatywne oddziaływanie na środowisko lub zagrożenie życia lub zdrowia ludzi.

Przepis art. 7 ustawy o odpadach adresowany jest do posiadaczy odpadów, którzy powstałe odpady mają odpowiednio zagospodarować. Posiadacz odpadów⁵⁸ jest obowiązany do postępowania z odpadami w sposób zgodny z zasadami gospodarowania odpadami, wymaganiami ochrony środowiska oraz planami gospodarki odpadami oraz w pierwszej kolejności do poddania ich odzyskowi (art. 7 ust. 1 i 2). Odpady powinny być poddane odzyskowi lub unieszkodliwieniu w miejscu ich powstawania (art. 9 ust. 1).

Ustawa w art. 11 ust. 1 wprowadziła zakaz mieszania odpadów niebezpiecznych różnych rodzajów oraz mieszania odpadów niebezpiecznych z odpadami innymi niż niebezpieczne, z wyjątkiem zawartym w ust. 2 tego artykułu. Zgodnie z art. 13 ust. 1 odzysk lub unieszkodliwianie odpadów może odbywać się tylko w miejscu wyznaczonym w trybie przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym w instalacjach lub urządzeniach, które spełniają określone wymagania (składowiska odpadów).

Jak wynika z art. 14 ustawy, dla osiągnięcia celów założonych m.in. w polityce ekologicznej państwa opracowywane są plany gospodarki odpadami na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Plany te określają: aktualny stan gospodarki odpadami; prognozowanie zmiany w zakresie gospodarki odpadami; działania zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami; instrumenty finansowe służące realizacji zamierzonych celów; system monitoringu i oceny realizacji zamierzonych celów.

Wojewódzki, powiatowy i gminny plan gospodarki odpadami stanowi część odpowiedniego programu ochrony środowiska i jest tworzony w trybie i na zasadach określonych w przepisach o ochronie środowiska (art. 14 ust. 6 ustawy). Projekty planów podlegają zaopiniowaniu odpowiednio: planu krajowego - przez ministra właściwego do spraw środowiska, organy wykonawcze powiatów i gmin z obszaru województwa, wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, planu powiatowego - przez zarząd województwa oraz przez organy wykonawcze gmin z terenu powiatu, planu gminnego - przez zarząd województwa oraz zarząd powiatu. Organy te wydają opinie w terminie nie dłuższym niż 2 miesiące od dnia otrzymania projektu. Nie wydanie opinii w tym terminie uznaje się za opinię pozytywną (art. 14 ust. 7 i 8 ustawy). Sprawozdania z realizacji planu gospodarki odpadami, obejmujące okres dwóch lat kalendarzowych, według stanu na dzień 31 grudnia roku kończącego ten okres, przygotowują odpowiednio: minister właściwy do spraw środowiska - z realizacji planu krajowego - przedkłada Radzie Ministrów, w terminie do 31 grudnia po upływie okresu sprawozdawczego, zarząd województwa - z realizacji planu

⁵⁷ wytwórca odpadów - rozumie się przez to każdego, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów, oraz każdego, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów; wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba że umowa o świadczenie usługi stanowi inaczej art. 3 ust. 3 pkt 22 ustawy o odpadach.

⁵⁸ posiadacz odpadów - należy przez to rozumieć każdego, kto faktycznie włada odpadami (wytwórcę odpadów, inną osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną); domniemywa się, że władający powierzchnią ziemi jest posiadaczem odpadów znajdujących się na nieruchomości - art. 3 ust. 3 pkt 13 ustawy o odpadach.

wojewódzkiego - przedkłada sejmikowi województwa i ministrowi właściwemu do spraw środowiska w terminie do dnia 30 września po upływie okresu sprawozdawczego, zarząd powiatu - z realizacji planu powiatowego - przedkłada radzie powiatu i zarządowi województwa w terminie do dnia 30 czerwca po upływie okresu sprawozdawczego, organ wykonawczy gminy - z realizacji planu gminnego - przedkłada radzie gminy i zarządowi powiatu w terminie do dnia 31 marca po upływie okresu sprawozdawczego (art.14 ust.12b i 3 ustawy). Plany gospodarki odpadami podlegają aktualizacji nie rzadziej, niż co 4 lata (art. 14 ust. 14 ustawy).

Plany gospodarki odpadami powinny być opracowywane zgodnie z polityką ekologiczną państwa⁵⁹ (art. 15 ust.1 ustawy). Stosownie do przepisu art. 15 ust. 2 ustawy o odpadach wojewódzki, powiatowy lub gminny plan gospodarki odpadami powinien być opracowywany zgodnie z planami wyższego szczebla.

Krajowy, wojewódzki, powiatowy lub gminny plan gospodarki odpadami obejmuje wszystkie rodzaje odpadów powstających na terenie danej jednostki administracyjnej oraz przywożonych na jej teren, a w szczególności odpady komunalne oraz odpady niebezpieczne, w tym odpady zawierające azbest (art. 15 ust. 7 ustawy).

Zgodnie z art. 16 ustawy przedsięwzięcia związane z unieszkodliwianiem odpadów mogą być realizowane z udziałem środków z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, o ile przedsięwzięcia te zostały ujęte w planie gospodarki odpadami.

Przepis art. 37 ust. 1-3 ustawy o odpadach określa krąg podmiotów obowiązanych do prowadzenia ewidencji. I tak posiadacz odpadów prowadzący ewidencję odpadów jest obowiązany sporządzić na formularzu zbiorcze zestawienie danych o rodzajach i ilości odpadów, o sposobach gospodarowania nimi oraz o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku i unieszkodliwiania tych odpadów, z zastrzeżeniem ust. 2. Zbiorcze zestawienie danych powinno zawierać następujące informacje: imię i nazwisko, adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby posiadacza odpadów. Zbiorcze zestawienia danych posiadacz odpadów jest obowiązany przekazać marszałkowi województwa właściwemu ze względu na miejsce wytwarzania, zbierania, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów w terminie do końca pierwszego kwartału za poprzedni rok kalendarzowy. Na podstawie zbiorczych zestawień danych, o których mowa wyżej, informacji uzyskanych od wojewody i starostów, marszałek województwa prowadzi wojewódzką bazę danych, dotyczącą wytwarzania i gospodarowania odpadami wraz z rejestrem udzielanych zezwoleń w zakresie wytwarzania i gospodarowania odpadami oraz sporządza raport wojewódzki i przekazuje go ministrowi właściwemu do spraw środowiska (art. 37 ust. 6 ustawy).

Organami sprawującymi kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w tym w zakresie gospodarowania odpadami są m.in. organy inspekcji ochrony środowiska, a także marszałek województwa, starosta oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta:

- art. 379 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska⁶⁰ marszałek województwa, starosta oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów.

⁵⁹ Polityka ekologiczna państwa uchwalana jest co cztery lata przez Sejm na podstawie art. 13 – 16 ustawy – Prawo ochrony środowiska.

⁶⁰ Dz. U Nr 62, poz. 627 ze zm.

Organy te, mogą upoważnić do wykonywania funkcji kontrolnych pracowników podległych im urzędów marszałkowskich, powiatowych, miejskich lub gminnych lub funkcjonariuszy straży gminnych (art. 379 ust. 2 ustawy).

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta, starosta lub marszałek województwa występują do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o podjęcie odpowiednich działań będących w jego kompetencji, jeżeli w wyniku kontroli organy te stwierdzą naruszenie przez kontrolowany podmiot przepisów o ochronie środowiska lub występuje uzasadnione podejrzenie, że takie naruszenie mogło nastąpić, przekazując dokumentację sprawy (art. 379 ust. 5 ustawy).

5.3. Wykaz skontrolowanych podmiotów

Kontrole zostały przeprowadzone przez Departament Środowiska, Rolnictwa i Zagospodarowania Przestrzennego NIK w:

Ministerstwie Gospodarki;

Głównym Urzędzie Nadzoru Budowlanego w Warszawie;

Mazowieckim Urzędzie Marszałkowskim w Warszawie;

Lubelskim Urzędzie Marszałkowskim w Lublinie;

Starostwie Powiatowym w Radomiu;

Starostwie Powiatowym w Chełmie;

Urzędzie Gminy w Pruszkowie;

Urzędzie Gminy w Małkini Górnej;

Urzędzie Gminy w Biłgoraju;

Urzędzie Gminy w Dorohusku.

5.4. Wykaz jednostek, w których zasięgnięto informacji

Na podstawie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy o NIK zasięgnięto informacji w:

- 14 urzędach marszałkowskich⁶¹,
- 15 urzędach wojewódzkich⁶²,
- Urzędach: Gminy i Miasta Wleń, Miasta i Gminy Lubawka, Gminy i Miasta Gryfów Śląski (woj. dolnośląskie); Miejskim w Parczewie, Gminy Końskowola (woj. lubelskie); Miasta Trzebinia, Gminy Szczucin (woj. małopolskie); Miasta i Gminy Konstancin-Jeziorna, Miasta Marki, Miasta Sochaczew (woj. mazowieckie); Miasta Włocławek, Gminy Włocławek (woj. kujawsko-pomorskie); Gminy Kolbudy (woj. pomorskie); Miejskim w Sokółce, Gminy Pątnica (woj. podlaskie); Miasta i Gminy Ogrodzieniec (woj. śląskie); Miasta Sandomierz (woj. świętokrzyskie); Miejskim w Koninie, Gminy i Miasta Trzemeszno, Miejskim Jarocin (woj. wielkopolskie)⁶³.

⁶¹ we wszystkich urzędach poza 2 urzędami (Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego i Mazowieckiego), które zostały objęte kontrolą

⁶² we wszystkich urzędach poza Lubelskim Urzędem Wojewódzkim, w którym zasięgnięto informacji w toku kontroli

⁶³ badaniem objęto nieskontrolowane gminy, na terenie których funkcjonowały zakłady produkujące azbest.

5.5. Lista osób zajmujących kierownicze stanowiska, odpowiedzialnych za kontrolowaną działalność

W okresie objętym kontrolą, funkcję Ministra Gospodarki pełnili:

- Pan Jerzy Hausner – w okresie od 8 stycznia 2003 r.⁶⁴ do 31 marca 2005 r.
- Pan Jacek Piechota – w okresie od 31 marca 2005 r. do 31 października 2005 r.
- Pan Piotr Woźniak od 31 października 2005 r.

Od 18 lutego 2005 r. funkcję Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego pełni Pan Marek Wojciech Naglewski, poprzednio, tj. od 1 stycznia 1998 r. do 17 lutego 2005 r. funkcję Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego pełnił Pan Andrzej Urban.

W kontrolowanym okresie:

- Marszałkiem Województwa Mazowieckiego był Pan Adam Struzik;
- Marszałkiem Województwa Lubelskiego był Pan Edward Wojtas.

⁶⁴ W okresie od 4 maja 2004 r. do 31 października 2005 r. funkcjonowało Ministerstwo Gospodarki i Pracy, które z dniem 31 października 2005 r. zniesiono tj. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 31 października 2005 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Gospodarki oraz zniesienia Ministerstwa Gospodarki i Pracy (Dz.U. Nr 220, poz. 1880) – weszło w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od dnia 31 października 2005 r.

5.6. Szczegółowe tabele i zestawienia liczbowe

Wydatki poniesione w latach 2003-2005 przez skontrolowane jednostki w ramach usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest

Tabela nr 1

Lp	Jednostka	Źródła finansowania [tys. zł]								Razem
		Budżet Starostwa	Budżet gminy	WFOŚiGW (pożyczka)	PFOŚiGW	GFOŚiGW	WFOGR (dotacja)	SAPARD	MG – środki budżetowe	
1	Urząd Gminy w Biłgoraju	-	4,2	-	-	-	-	-	-	4,2
2	Urząd Gminy w Małkini Górnej	-	475,8	1.709,5	-	162,1	138,3	438,7	-	2.924,4
3	Urząd Gminy Dorohusk	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Urząd Miejski w Pruszkowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem – gminy		-	480,0	1.709,5	-	162,1	138,3	438,7	-	
5	Starostwo Powiatowe w Radomiu	-	-	-	35.000	-	-	-	-	35,0
6	Starostwo Powiatowe w Chełmie	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem - powiaty		-	-	-	35.000	-	-	-	-	-
7	Urząd Marszałkowski Woj. Maz.	-	-	-	-	-	148,4	-	28,3	176,7
8	Urząd Marszałkowski Woj. Lub.	-	-	-	-	-	-	-	60,2	60,2
OGÓŁEM		-	480,0	1.709,5	35.000	162,1	286,7	438,7	88,5	3.200,6

Wydatki poniesione na realizację zadań z zakresu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest przez gminy, w których zasięgnięto informacji

Tabela nr 2

Lp.	Jednostka	Źródła finansowania w tys. zł										Razem
		Budżet gminy	Woj. FOŚiGW (pożyczka)	Pow. FOŚiGW	Gm. FOŚiGW	Woj. FOGR (dotacja)	Ekofundusz	NFOŚiGW	SAPARD	Środki budżetowe uzyskane z Ministerstwa Gospodarki	Woj. Małopolskie	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12		
1	Gryfów Śl.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Jarocin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Kolbudy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Lubawka	137,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	137,8
5	Marki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Końskowola	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Wleń	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Szczucin	355,0	98,0	-	-	-	11.295,0	9.929,0	527,0	393,0	734,0	23.331,0
9	Trzemeszno	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	Parczew	-	-	-	13,8	-	-	-	-	-	-	13,8
11	Trzebinia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Konstancin-Jeziorna	130,0	-	20,0	-	-	-	-	-	-	-	150,0
13	Sochaczew	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	Ogrodzieniec	-	-	-	98,0	-	-	-	-	-	-	98,0
15	Włocławek – urząd gminy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16	Włocławek – miasto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	Konin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18	Sokółki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Piątnica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	Sandomierz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ogółem	622,8	98,0	20,0	111,8	-	11.295,0	9.929,0	527,0	393,0	734,0	23.730,6

Szacunek kosztów realizacji Programu oraz źródła finansowania w okresie 30-tu lat

L.p.	Wyszczególnienie	Koszty [w mln zł]	Źródła finansowania [w mln. zł]
1.	Utworzenie bazy danych o lokalizacji, ilości i stanie istniejących wyrobów zawierających azbest, przewidywanych do usunięcia jako odpady niebezpieczne - w skali gmin, powiatów, województw i kraju⁶⁵ oraz utworzenie bazy danych dotyczącej gospodarowania odpadami. Dodatkowo czynności wspierające: - opracowanie wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów ochrony przed szkodliwością azbestu i programów usuwania wyrobów zawierających azbest - szkolenie pracowników administracji publicznej w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu⁶⁶	3,50 1,50	Baza danych wyrobów zawierających azbest – źródła finansowania określono w uzasadnieniu do ustawy Prawo ochrony środowiska (Tytuł 3 Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom). Baza danych o gospodarowaniu odpadami – źródła finansowania zawarte są w planie implementacji Dyrektywy Nr 75/442/EWG – opracowanym przez Ministerstwo Środowiska. 80 % tj. 2,80 mln zł budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego 20 % tj. 0,70 mln zł fundusze: - Fundusz PHARE – 2003, - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, - Fundusz Spójności 90 % tj. 1,35 mln zł budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego 10 % tj. 0,15 mln zł fundusze: - Fundusz PHARE – 2003, - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, - Fundusz Spójności
2.	Oczyszczanie miejsc publicznych i wspieranie inicjatyw samorządu terytorialnego, w tym: - Oczyszczenie terenów i obiektów publicznych w gminach szczególnie zanieczyszczonych azbestem, po potwierdzeniu zagrożeń wynikami badań środowiska oraz oceną środowiskowego ryzyka - Wspieranie inicjatyw samorządu terytorialnego, zmierzających do konsekwentnego usuwania niebezpiecznych wyrobów oraz skutków ich szkodliwości dla mieszkańców i środowiska - Badania powietrza, gleby i wody zanieczyszczonych miejsc publicznych	580,00 400,00 100,00 80,00	80 % tj. 464,00 mln zł fundusze jednostek samorządu terytorialnego i ekologiczne 20 % tj. 116,00 mln zł Fundusz Spójności i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego jak wyżej jak wyżej jak wyżej
3.	Usunięcie wyrobów zawierających azbest	47 043,00	100 % właściciele obiektów ⁶⁷
4.	Zwiększenie zatrudnienia o 47 250 osób.	170,00	63 % tj. 105,00 mln zł inwestorzy prywatni, 25 % tj. 45,00 mln zł Fundusz Pracy ⁶⁸ 12 % tj. 20,00 mln zł Europejski Fundusz Socjalny
5.	Budowa składowisk odpadów azbestowych	340,00	140,00 mln zł fundusze ekologiczne, 80,00 mln zł budżety jednostek samorządu terytorialnego,

⁶⁵ Baza danych dot. wyrobów zawierających azbest wynika z przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627), a baza danych o gospodarowaniu odpadami z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628).

⁶⁶ koszty szkoleń dla pracowników administracji wojewódzkiej, powiatowej i gminnej zostaną częściowo sfinansowane w ramach kosztów zaplanowanych w związku z wdrożeniem Dyrektywy Rady 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. w sprawie odpadów

⁶⁷ w tym, prywatni właściciele obiektów z wyrobami zawierającymi azbest

⁶⁸ wspieranie zatrudniania bezrobotnych, szkolenia i refundacje opłat na rzecz ZUS

			50,00 mln zł środki własne i kredyty, 70,00 mln zł Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ok. 20%)
6.	Działalność informacyjno-popularyzacyjna w mediach (telewizja, radio, prasa) nt. bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów ich usuwania oraz szkodliwości azbestu	60,00	45 % tj. 27,00 mln zł budżet państwa 45 % tj. 27,00 mln zł budżety jednostek samorządu terytorialnego, ok. 10% tj 6,00 mln zł Fundusz Spójności
7.	Monitorowanie realizacji programu	30,00	100 % budżet państwa
8.	Utworzenie ośrodka oceny ryzyka zdrowotnego i badań	4,00	100 % budżet państwa
9.	Koszty obsługi programu z wyłączeniem poz. 3 w tym: - ze środków publicznych - ze środków prywatnych - ze środków zagranicznych	1 189,00 821,15 155,00 212,85	w tym budżet państwa 65,15 mln zł
10.	Koszty obsługi „Programu...” ogółem łącznie z poz.3	48 232,00	Uczestnicy Programu
11.	Potrzeby kredytowe na obsługę prac usuwania wyrobów – ok. 70 % kosztów łącznie z poz. 3	32 930,00	Właściciele i banki

Zadania dla samorządu terytorialnego (ujęte w Programie)

W Załączniku nr 11 do Programu zawarte zostały „Wytyczne dla jednostek samorządu terytorialnego dotyczące przygotowania planów gospodarki odpadami w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest”, w których podano że:

cyt. „Zgodnie z art.14 ustawy z dnia 27.04.2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz.628) na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym opracowywane są plany gospodarki odpadami. Azbest oraz wyroby zawierające azbest zaliczane są do odpadów niebezpiecznych, dlatego też w w/w planach winny znajdować się stosowne zapisy dotyczące usuwania wyrobów zawierających azbest. Podstawą do opracowania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w pierwszej kolejności jest dokonanie rozpoznania stopnia zużycia tych wyrobów zabudowanych na konkretnych obiektach. Uzyskane dane powinny być gromadzone przez samorząd gminy, a następnie przekazywane do samorządu powiatowego celem opracowania „Programu...” stanowiącego integralną część z programem wojewódzkim. Tak więc niezbędnym jest rozpowszechnienie wśród społeczności lokalnej informacji o skutkach dla zdrowia i środowiska powodowanych przez azbest i wyroby zawierające azbest, zorganizowanie fachowej pomocy wszystkim właścicielom obiektów przez samorządy powiatów i gmin przy wypełnianiu arkuszy ocen ujętych w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998r., przekazywanie informacji o możliwościach uzyskiwania pomocy kredytowej na modernizację obiektów, itp.”

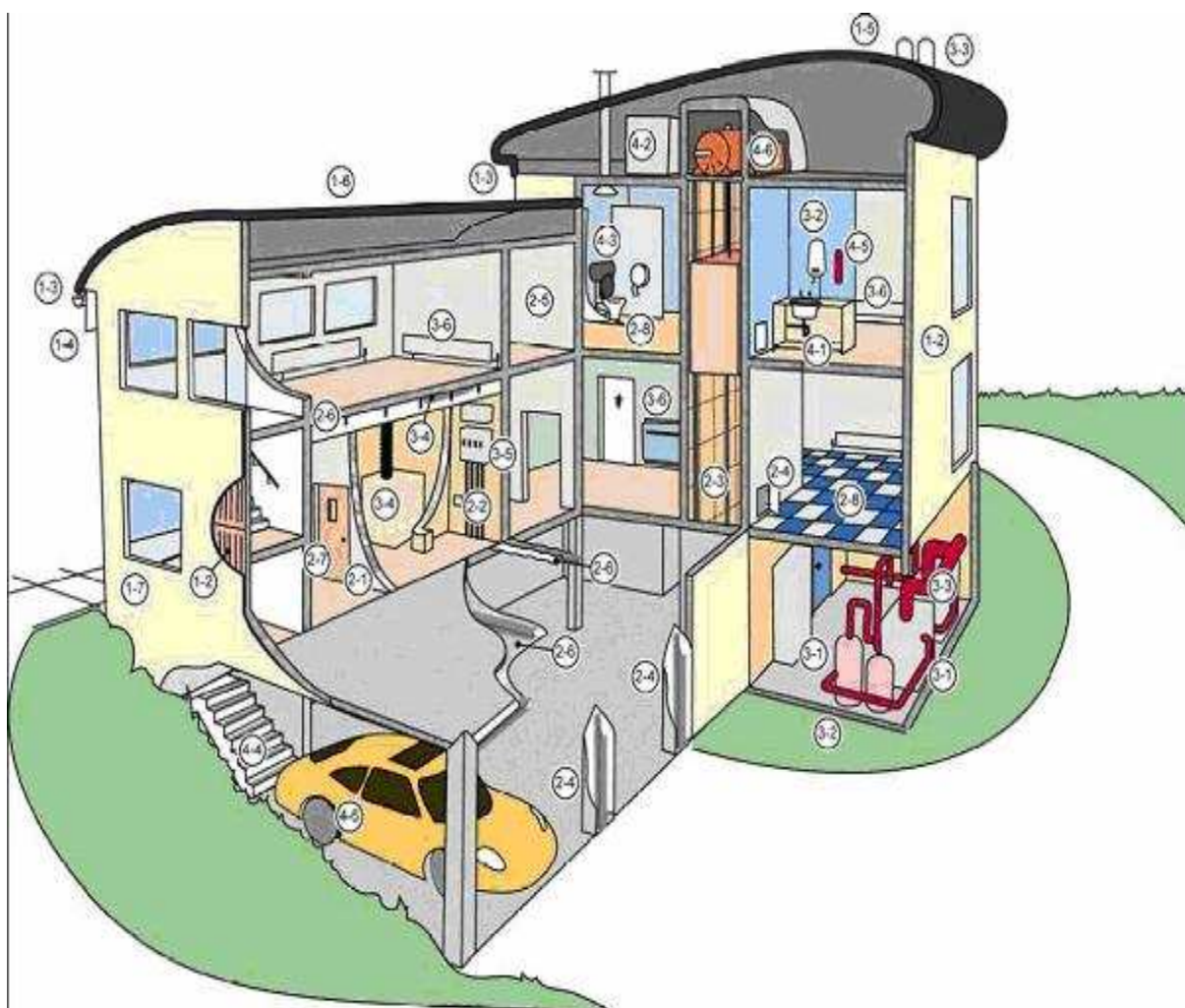
Zakres Programu określony w ww. Załączniku , przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	
- Wypełnienie przez właścicieli obiektów budowlanych „arkuszy oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania ...” zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 14.08.1998r. i złożenia ich do właściwego urzędu. Należy szczególną uwagę zwrócić na prawidłowy opis w arkuszach obiektów publicznych, jak na przykład: drogi, place, szkoły, przedszkola, żłobki, szpitale, domy kultury i tym podobne obiekty, które będą w przyszłości mogły korzystać finansowo ze wsparcia z zewnątrz i których oczyszczenie z azbestu powinno nastąpić w pierwszej kolejności. - Sporządzenie zbiorczego wykazu obiektów zawierających azbest, w układzie 3-ch grup pilności, jak w arkuszach ocen.	Samorząd gminy

Przekazanie zebranych informacji wraz z arkuszami ocen, do urzędu nadzoru budowlanego w powiecie.	
- Ustalenie ośrodka dyspozycyjno-kontrolnego do nadzoru realizacji programu na terenie powiatu oraz dla podejmowania, lub koordynacji decyzji strategicznych i finansowych., w tym decyzji szczegółowych, w zakresie wykonawczym oraz kontaktów z zainteresowanymi osobami prawnymi i fizycznymi. Koordynacja działań gmin w powiecie. - Opracowanie danych liczbowych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu i każdej gminy, w tym opracowanie załączników mapowych. - Sukcesywne dokonywanie przeglądu technicznego obiektów na terenie gmin stosownie do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14.08.1998r. - Ustalenie rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu z uwagi na koncentrację występowania uszkodzeń lub technicznego zużycia wyrobów zawierających azbest. - Wystąpienie do odpowiednich jednostek o przeprowadzenie monitoringu zagrożonych rejonów (obiektów) i ustalenia stopnia emisji pyłu i włókien azbestu. - Przedstawienie wyników monitoringu na mapie powiatu. Podejmowanie w miarę potrzeby odpowiednich działań administracyjnych w stosunku do właścicieli lub zarządców obiektów szczególnie zagrożonych. - Opracowanie „Programu...” usuwania wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu, w okresie założonych 30-tu lat, lub krótszym (w zależności od lokalnych możliwości i uwarunkowań). - Inicjowanie związków gmin dla budowy składowisk odpadów zawierających azbest wraz z wykazaniem ekonomicznych korzyści. Poszukiwanie inwestorów i podejmowanie inicjatyw lokalizacyjnych. - Współpraca z przedsiębiorstwami zajmującymi się usuwaniem wyrobów zawierających azbest, prowadzenie lokalnej polityki społecznej w zakresie opłat za składowanie odpadów zawierających azbest, szczególnie w stosunku do uboższych właścicieli obiektów. - Opracowanie i wydawanie odpowiednich zaleceń i wytycznych dla gmin, administracji osiedli mieszkaniowych i obiektów komunalnych dotyczących sposobów bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.	Samorząd powiatowy
- Ustalenie ośrodka dyspozycyjno-kontrolnego do nadzoru realizacji „Programu...” na terenie województwa oraz dla podejmowania, lub koordynacji decyzji strategicznych i finansowych. - Opracowanie planu sytuacyjnego rozmieszczenia na terenie województwa wyrobów zawierających azbest (ich skupisk) na podstawie danych przekazanych przez samorząd powiatowy. - Zlokalizowanie rejonów szczególnego zagrożenia dla mieszkańców przez emisję pyłu azbestu, na podstawie informacji przekazanych przez samorząd powiatowy, Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska oraz Wojewódzkie Stacje Sanitarne-Epidemiologiczne oraz naukowe ośrodki referencyjne. - Opracowanie 30-letniego „Programu...” usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa. - Podjęcie stosownych decyzji oraz inicjatyw dotyczących budowy składowisk dla odpadów zawierających azbest lub odpowiedniej rozbudowy istniejących składowisk dla odpadów niebezpiecznych.	Samorząd województwa i wojewoda

5.7. Występowanie wyrobów zawierających azbest

Miejsca występowania wyrobów zawierających azbest w budynku⁶⁹

Objaśnienia do rysunku:

1 Dach/elewacja zewnętrzna:

- 1-1 Dachówki/blacha dachowa
- 1-2 Okładzina, powłoka ścienna
- 1-3 Orynnowanie/rury ściekowe
- 1-4 Panele podsufitowe
- 1-5 Deflektory kominowe
- 1-6 Pilśń dachowa
- 1-7 Panele podokienne

2 Elewacja wewnętrzna Ściany/sufity

- 2-1 Ściany działowe
- 2-2 Panele urządzeń elektrycznych, grzewczych, kuchenki, łazienek, szafek
- 2-3 Panele okładzinowe szybu wyciągowe
- 2-4 Panele dostępu do przewodu pionowego, obudowa przewodu pionowego
- 2-5 Powłoki ozdobne

3 Ogrzewanie, wentylacja i urządzenia elektryczne

- 3-1 Bojler/podgrzewacz wody: Izolacja zewnętrzna i wewnętrzna, uszczelki

- 3-2 Rurociągi: Izolacja, uszczelki, okładzina papierowa

- 3-3 Rura ogniowa i uszczelki

- 3-4 Przewody: Izolacja, uszczelki, okładzina wewnętrzna i mieszki ochronne przeciwdrganiowe

- 3-5 Elektryczna aparatura rozdzielcza: elementy wewnętrzne, panele otaczające

- 3-6 Urządzenie grzewcze: uszczelki, panele otaczające

4 Pozostałe elementy

- 4-1 Maty bitumiczne pod zlew

- 4-2 Zbiorniki na wodę

- 4-3 Zbiorniki na wodę i sedesy

- 4-4 Brzeg stopnia schodów

- 4-5 Koce przeciwpożarowe

- 4-6 Okładzina hamulca/sprzęgło (samochód w garażu i silnik do wyciągów pionowych)

- 2-6 Powłoki natryskowe elementów konstrukcyjnych, płytek sufitów zawieszonych, pasów przeciwpożarowych, izolacji strychu lub sufitu

Drzwi: 2-7 Panele, płyty

Podłoga: 2-8 Płytki, linoleum, okładzina podniesionych podłóg

⁶⁹ Źródło: www.pip.gov.pl/„Azbest” podręcznik wydany przez Komitet Wyższych Inspektorów Pracy (SLIC)

Występowanie wyrobów zawierających azbest na obszarach gmin objętych kontrolą

Fot. Nr 1. Obłożenie płytami azbestowo-cementowymi budynku mieszkalnego Spółdzielni Mieszkaniowej w Biłgoraju, ul. Kościuszki

Fot. nr 2. Dach budynku jednorodzinnego w Biłgoraju pokryty płytami azbestowo-cementowymi.

Foto Nr 3. Dach Kolegium Uniwersytetu - Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (filia w Biłgoraju) pokryty płytami azbestowo cementowymi

Fot. Nr 4. Pokrycie dachu płytami azbestowo-cementowymi budynku jednorodzinnego w Pruszkowie

Fot. Nr 5. Obłożenie budynku przedszkola miejskiego w Pruszkowie płytami azbestowo-cementowymi.

Fot. Nr 6. Odpady azbestowe porzucane na terenach zielonych Gminy Pruszków

Fot. Nr 7. Dzikie wysypisko odpadów wyrobów azbestowych we wsi Kolonia Kępa, Gmina Dorohusk

Fot. Nr 8. Pozostawione resztki odpadów wyrobów azbestowych, po likwidacji dzikiego wysypiska we wsi Kolonia Kępa, Gmina Dorohusk

Fot. Nr 9. Porozrzucane odpady wyrobów azbestowych na terenie Agencji Nieruchomości Rolnych w Brzeźnie, Gmina Dorohusk

Fot. Nr 10. Zabezpieczone i przygotowane do transportu fragmenty zdemontowanych płyt azbestowo-cementowych na terenie Gminnego Zakładu Obsługi Sp. z o.o. w Dorohusku.

Fot. Nr 11. Demontaż starych płyt azbestowo-cementowych w prywatnym budynku jednorodzinnym we wsi Ostrów, Gmina Dorohusk

5.8. Bibliografia

- „Zapobieganie ryzyku zawodowemu wynikającemu z obecności azbestu w środowisku pracy” - Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Wydział Inżynierii Materiałowej i Ceramiki Katedry Technologii Materiałów Budowlanych - Kraków, wrzesień 2004 r.
- „Azbest. Zagrożenia zdrowotne, uwarunkowania prawne oraz procedury unieszkodliwiania” Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego - Departament Ochrony Środowiska, Rozwoju Wsi i Geodezji - Lublin 2005 r.
- „Ryzyko zdrowotne ekspozycji zawodowej i środowiskowej. Diagnostyka chorób azbestozależnych” – Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr Jerzego Nofera Zakład Epidemiologii Środowiskowej – Lublin, 2004 r.

- „Zdrowotne i prawne aspekty postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” – Departament Rozwoju Wsi i Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie - Lublin 2004 r.
- „Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” – Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003 r.
- „Prawo i praktyka bezpiecznego usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest” – Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, 2005 r.
- „AZBEST” Podręcznik wydany przez Komitet Starszych Inspektorów Pracy (SLIC), opracowany przez IOM – Institute of Occupational Medicine na potrzeby kampanii dotyczącej azbestu, realizowanej w 2006 r. na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej.

5.9. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

- Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
- Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
- Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
- Prezes Rady Ministrów
- Wiceprezes Rady Ministrów - Minister Finansów
- Minister Gospodarki
- Minister Budownictwa
- Minister Środowiska
- Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego
- Przewodniczący Sejmowej Komisji do Spraw Kontroli Państwowej
- Przewodniczący Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych
- Przewodniczący Sejmowej Komisji Gospodarki
- Przewodniczący Sejmowej Komisji Finansów Publicznych
- Przewodniczący Sejmowej Komisji Infrastruktury